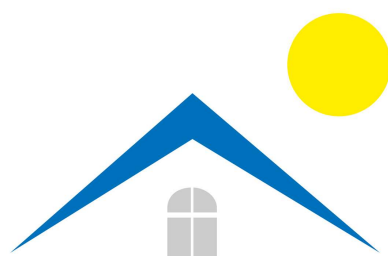

Diagnoza zasobów, oczekiwań i potencjału kulturotwórczego mieszkańców Gminy Rawa Mazowiecka

**GMINNY OŚRODEK KULTURY
W MATYLDOWIE**

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
w ramach programu Narodowego Centrum Kultury
Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne. Edycja 2022.

Spis treści

Wprowadzenie	3
Metodologia i założenia badawcze	4
Charakterystyka gminy i środowiska społecznego	7
Wnioski wynikające z dotychczasowych dokumentów strategicznych Gminy Rawa Mazowiecka	13
Analiza spotkań fokusowych	16
Spotkanie fokusowe w Kurzeszynie	16
Spotkanie fokusowo-animacyjne w Boguszycach	20
Spotkanie fokusowo-animacyjne w Klubie Seniora "Druga Młodość" w Starej Rossosze	22
Spotkanie fokusowe w Szkole Podstawowej w Pukininie	24
Spotkanie fokusowo-animacyjne w Matyldowie	26
Spotkanie fokusowo-animacyjne w Szkole Podstawowej w Boguszycach	28
Charakterystyka respondentów badań ankietowych	29
Analiza wyników ankiet - uczestnictwo w kulturze	32
Analiza wyników ankiet - oczekiwania w zakresie wydarzeń kulturalnych	42
Analiza wyników ankiet - diagnoza zasobów i potencjałów	45
Wnioski i rekomendacje	48
Bibliografia	50

Wprowadzenie

Raport, który trzymacie Państwo w rękach jest pokłosiem udziału Gminnego Ośrodka Kultury w Matyldowie w programie Dom Kultury+ Inicjatywy Lokalne. Prezentujemy opracowanie wieńczące diagnozę zasobów, potencjału oraz potrzeb kulturalnych społeczności Gminy Rawa Mazowiecka. Przez ostatnie miesiące spotykaliśmy się z przedstawicielami lokalnej społeczności, zachęcaliśmy do wypełniania ankiet w wersji online i papierowej oraz analizowaliśmy strategiczne dokumenty gminy. Wszystko po to, by zidentyfikować potencjał kulturotwórczy jaki drzemie *in situ*: w lokalnych instytucjach, stowarzyszeniach, miejscowej historii, walorach przyrodniczych regionu, a przede wszystkim w samych mieszkańcach gminy Rawa Mazowiecka. Zależało nam, by wsłuchać się w opinie dotyczące dotychczasowej organizacji życia kulturalnego w gminie oraz zapytać o potrzeby, pomysły i sugestie, które wskażą kierunek dalszych działań. Opracowane przez nas rekomendacje posłużą do opracowania wniosków o finansowanie przedsięwzięć kulturalnych, których pomysłodawcami i inicjatorami będą mieszkańcy gminy Rawa Mazowiecka.

Z perspektywy pracy domu kultury diagnoza środowiska lokalnego tak naprawdę dzieje się cały czas. Aby wyjść naprzeciw oczekiwaniom społeczności trzeba stale monitorować potencjał i ludzką chęć do podejmowania rozmaitych działań kulturotwórczych. Trzeba wsłuchiwać się w głosy osób uczestniczących w miejscowych wydarzeniach kulturalnych by planować kolejne i próbować “wyciągnąć z domu” tych, którzy jeszcze nie włączyli się we wspólne działania. GOK w Matyldowie istnieje od 2019 roku, a jego dyrektor Łukasz Glimasiński stale odkrywa potrzeby i miejscowy potencjał by tworzyć atrakcyjną dla mieszkańców gminy ofertę kulturalną. Charakter pracy dyrektora-animatora sprawia, że właściwie na co dzień można jednocześnie uczestniczyć, jak i krytycznie przyglądać się rezultatom własnych działań. Dzięki temu już do tej pory w Matyldowie udało się odpowiadać na potrzeby i realizować niektóre pomysły oddolne. My zaś jako badacze zastaliśmy wstępne rozeznanie na temat potrzeb, potencjałów i deficytów w zakresie tutejszego działalności kulturalnej.

W przypadku Gminy Rawa Mazowiecka kluczowe okazuje się jej położenie. Administracyjnie, obszar gminy przypomina kształt “obwarzanka” zorientowanego wokół miasta Rawa Mazowiecka, która jest osobną jednostką terytorialną z własnym, od lat działającym domem kultury oraz innymi instytucjami tworzącymi centrum kulturalne całego regionu. Położenie takie powoduje, że obszar gminy wokół miasta Rawa jest niejednorodny

i nieciągły nie tylko pod względem terytorium, ale również pod względem potrzeb i potencjałów społeczności zamieszkujących różne miejscowości “obwarzanka”. Stąd GOK w Matylidowie nie ma szans znajdować się choćby w pobliżu “centrum” i być punktem odniesienia dla wszystkich mieszkańców gminy. Doświadczenia pracy w domu kultury w takiej sytuacji na “na obrzeżu” pozwoliły nam lepiej nakreślić ramę i perspektywę dla naszego badania.

Rezultatem naszych działań, jest niniejszy diagnoza, która składa się z kilku części. W rozdziale „Metody i założenia badań” definiujemy pojęcia odnoszące się do przyjętych metod badawczych oraz wskazujemy nasz sposób ich zastosowania w odniesieniu do zebranych materiałów. W kolejnej części „charakterystyka gminy i analiza środowiska” zawarliśmy opis i analizę środowiska społecznego gminy, które posłużą za kontekst podczas odczytywania wyników badań jakościowych i ankiet. W rozdziale tym przyglądamy się również infrastrukturze instytucjonalno-społecznej gminy. Przed przystąpieniem do analizy własnych badań, warto zapoznać się z dotychczasowymi wnioskami płynącymi ze strategicznych dokumentów gminy. Zajmujemy się tym w rozdziale “Wyniki i wnioski dotychczasowych badań wynikające z dokumentów strategicznych Gminy Rawa Mazowiecka”. Kolejne rozdziały, począwszy od „Analizy spotkań fokusowych” poświęcamy prezentacji i analizie materiału badawczego zebranego przez nas za pomocą metod jakościowych oraz ilościowych. Kończąc naszą diagnozę, przedstawiamy wnioski i rekomendacje dotyczące dalszej działalności kulturalnej w Gminie Rawa Mazowiecka.

Metodologia i założenia badawcze

Na metodologię naszej diagnozy składają się działania badawcze w trzech obszarach. Po pierwsze, dokonaliśmy analizy treści lokalnych portali internetowych, prasy, niektórych źródeł historycznych a przede wszystkim dokumentów strategicznych Gminy Rawa

Mazowiecka. Staraliśmy się również śledzić bieżące lokalne wydarzenia, o których donosiła miejscowa prasa, portale internetowe gminnych instytucji oraz profile na Facebooku. Ta sfera miała na celu zapoznanie się z dyskursem lokalnej przestrzeni publicznej oraz przeanalizowanie danych statystycznych. Dostarczyło nam to istotnych informacji wskazując na zagadnienia, które należy poruszyć podczas formułowania ankiet oraz przeprowadzania badań fokusowych i wywiadów rozszerzonych.

Badania ilościowe w postaci ankiet były jednym z kluczowych elementów procesu badawczego. Zaprojektowaliśmy dwie ankietę skierowane do mieszkańców. Pierwsza z nich była ankietą online, która została zamieszczona na profilu GOK-u na Facebooku i którą promowaliśmy za pomocą mediów społecznościowych. Druga wersja sondażu to wersja papierowa. Ankieta online została udostępniona w okresie od początku marca do połowy maja 2022 roku. Ankietę papierową zostały rozdane przedstawicielom społeczności lokalnej i uczestnikom spotkań fokusowych, a także były dostępne siedzibie Urzędu Gminy, GOKu w Matyldowie, GOPSu w Rawie Mazowieckiej, GBP w Kurzeszynie dla wszystkich zainteresowanych przez cały okres badania. Dodatkowo przygotowaliśmy mini-ankietę sondującą opinie na temat wydarzeń, które się odbyły do tej pory oraz oczekiwań co do przyszłych przedsięwzięć. To niewielkie badania zostało przeprowadzone na tegorocznej Majówce w Wilkowicach w ramach namiotu promocyjnego projektu Rawskie Inicjatywy Lokalne.

Pytania ankietowe są użyteczne także przy budowaniu kwestionariusza oraz planowaniu badań jakościowych. Ta część naszej diagnozy była dla nas szczególnie istotna, ponieważ najlepszej wiedzy o zjawiskach kulturowych zawsze dostarcza bezpośredni kontakt z drugim człowiekiem w danym kontekście sytuacyjnym. Charakteryzując pokrótce metody jakościowe w badaniach społecznych należy stwierdzić, że badania jakościowe uznaje się za przeciwstawnie do podejścia ilościowego i obiektywistycznego zaliczając je do tzw. “badań miękkich”, czyli “przeprowadzanych za pomocą nieustrukturalizowanych metod i technik badawczych” (Łobocki 2004, s. 92). Istotą i celem badań jakościowych nie jest wyjaśnianie badanych zjawisk, ustalanie występujących wśród nich powiązań przyczynowo-skutkowych, lecz ich rozumienie i interpretacja (ibidem). Stąd badania o charakterze jakościowym tak dużą wagę przywiązują do analizy kontekstu sytuacyjnego. Codziennosc jest źródłem znaczeń jakie respondenci nadają zjawiskom, które interesują badacza. Zanurzenie się w określonej rzeczywistości społecznej pozwala badaczowi na wielostronny opis zjawiska społecznego, pełniejsze jego zrozumienie i krytyczny ogląd (ibidem, s. 93). Istnieje wiele metod badawczych

charakterystycznych dla badań jakościowych. Wszystkie jednak opierają się na bazie technik obserwacji, obserwacji uczestniczącej oraz wywiadu pogłębionego.

Metoda obserwacji jest “czynnością badawczą polegającą na gromadzeniu danych drogą spostrzeżeń” (Pilch 1998, s. 77). Obserwacja jest cennym i rzetelnym źródłem wiedzy na temat badanej jednostki lub grupy, gdyż pomiędzy badaczem - obserwatorem, a źródłem danych znajduje się możliwie jak najmniej czynników zniekształcających obraz sytuacji. Obserwacja swobodna “daje sumę wiedzy o przedmiocie zainteresowań lub pracy pozwalając na sprawniejsze działanie w danej dziedzinie” (ibidem).

Nieco bardziej zaawansowanym typem obserwacji jest obserwacja uczestnicząca. Z obserwacją uczestniczącą mamy do czynienia wtedy, kiedy obserwator staje się członkiem badanej społeczności i jest przez nią akceptowany (Pilch 1998, s. 78), co może mieć formę jawną - kiedy badacz jasno informuje badanych o swojej roli; lub ukrytą - gdy badani nie są świadomi celu działania nowego członka ich grupy. Dla nas szczególnie istotną właściwością metody obserwacji uczestniczącej jest to, że obecność badacza w danym środowisku i jego zadawanie pytań wywołują zmiany w badanych i przyczyniają się do pogłębienia ich samoświadomości (ibidem, s. 72). Dlatego też badając dane środowisko będąc jego częścią, jesteśmy w stanie bezpośrednio na nie wpłynąć i spowodować zmianę.

Innym ważnym narzędziem badań jakościowych są wywiady pogłębione. W trakcie takiego wywiadu badacz nie określa dokładnego brzmienia pytań z kwestionariusza czy ich kolejności. Przychodzi do rozmówcy z ogólną świadomością i zarysowaną problematyką tematów, które chciałby zgłębić. Jednak jak to zrobi, zależy będzie od kontekstu, toku rozmowy, i nastroju respondentów (Pilch 1998, s. 64-65). Otwarty wywiad swobodny daje rozmówcy przestrzeń by snuć opowieść „po swojemu”, a dzięki podmiotowemu traktowaniu przez badacza, zachęca się go do pozostania autentycznym w swojej narracji.

Czas naszej diagnozy szczęśliwie przypadał na okres znoszenia ograniczeń i restrykcji związanych z pandemią Covid-19. Dzięki stopniowemu odchodzeniu od zaleceń dystansowania społecznego, mogliśmy i staraliśmy się maksymalnie wykorzystać potencjał badań jakościowych podczas spotkań fokusowych z przedstawicielami społeczności lokalnej. Rozmawialiśmy z przedstawicielami instytucji, stowarzyszeniami, kołami gospodyń, młodzieżową szkolną, seniorami, lokalnymi działaczami, i innymi zainteresowanymi, często już korzystającymi z oferty tutejszego GOKu. Na spotkaniach zebrani zostali zapoznani z założeniami i celami projektu Dom Kultury + Inicjatywy Lokalne, a następnie zaproszeni do udziału w badaniu. Staraliśmy się zapewnić atrakcyjną i angażującą formę rozmowy i wymiany informacji. Główne techniki badawcze, którymi posłużyliśmy się w trakcie spotkań to wywiady

fokusowe, tablice pomysłów, mapy mentalne potrzeb i zasobów kulturalnych. Ponadto, oprócz zadawania standardowych pytań z kwestionariusza, w trakcie wywiadów zawsze staraliśmy się zachęcić każdego rozmówcę do swobodnych i dłuższych wypowiedzi, z których czerpaliśmy informację nie tylko wprost, lecz również „czytając między wierszami”.

W ramach badań fokusowych odbyły się następujące spotkania:

1. 17.03.2022 - Spotkanie z mieszkańcami w siedzibie Ochotniczej Straży Pożarnej w Kurzeszynie.
2. 7.04.2022 - Spotkanie z mieszkańcami w Szkole Podstawowej w Boguszycach.
3. 26.04.2022 - Spotkanie z członkami Klubu Seniora "Druga młodość" w Starej Rossosze.
4. 27.04.2022 - Spotkanie z uczniami VII i VIII klasy w Szkole Podstawowej w Pukininie.
5. 27.04.2022 - Spotkanie z mieszkańcami w Gminnym Ośrodku Kultury w Matyldowie.
6. 04.05.2022 - Spotkanie z uczniami klas VIII w Szkole Podstawowej w Boguszycach.
7. 15.05.2022 - Badanie w formie mini-ankiety w namiocie promocyjnym projektu podczas Majówki w Wilkowicach "U Zofii na imieninach"

Charakterystyka gminy i środowiska społecznego

Współczesne uwarunkowania administracyjne oraz społeczno-kulturowe gminy rezonują z przeszłością tej części Mazowsza, a zwłaszcza dziejami miasta Rawa Mazowiecka. W okresie średniowiecza, w widłach rzek Rawki i Rylki zbudowano zamek obronny, którego baszta zachowała się do dnia dzisiejszego (ważna atrakcja turystyczna regionu). Wokół zamku w bliższej i dalszej odległości pojawiali się liczni rzemieślnicy i kupcy, a w okolicy powstały pałace bogatego ziemiaństwa i urzędników królewskich. Z tego okresu pochodzą pierwsze zapiski o miejscowościach położonych na terenie obecnej gminy: Boguszycze, Głuchówek, Konopnica, Zawady. W XV wieku wymienione były również wsie Kurzeszyn i Żydomicze. Badania archeologiczne potwierdziły, że już w połowie XII wieku w Kurzeszynie istniał gród drewniany. W trakcie I Wojny Światowej na obszarze gminy Rawa przez dłuższy czas utrzymywał się front działań wojennych, co skutkowało znacznym wyniszczeniem

infrastruktury wsi i grabieżami. W czasie II Wojny Światowej na terenie gminy działały liczne oddziały partyzanckie, szczególnie w mieście Rawa i wsi Kurzeszyn.

Administracyjnie Gmina Rawa Mazowiecka powstała na skutek reformy z dnia 1 stycznia 1973 roku i w tych granicach funkcjonuje do dnia dzisiejszego. (Urząd Gminy Rawa Mazowiecka 2015, s. 21). Jest położona w zachodniej części powiatu rawskiego, usytuowanego we wschodniej części województwa łódzkiego. Sąsiaduje z województwem mazowieckim i graniczy z dziewięcioma gminami: Głuchów, Skierniewice, Nowy Kawęczyn, Cieladz, Regnów, Żelechlinek, Czerniewice, Miastem i Gminą Biała Rawska oraz Miastem Rawa Mazowiecka. Gmina zajmuje obszar o powierzchni 16 398 ha i jest położona wokół miasta Rawa Mazowiecka, będącego siedzibą Urzędu Gminy. Poniższa mapa obrazuje specyficzne położenie granic administracyjnych gminy wokół miasta Rawa, które sygnalizowaliśmy wcześniej.

Gmina składa się z 54 miejscowości, które tworzą 38 sołectw znacznie zróżnicowanych pod względem zajmowanej powierzchni, a także warunków przyrodniczo – ekonomicznych. W przeważającym stopniu gmina ma charakter rolniczy, prawie 70% powierzchni zajmują grunty pozostające w użytkowaniu gospodarstw rolnych. Jedną piątą powierzchni zajmują lasy, które koncentrują się głównie na południowych i wschodnich obrzeżach gminy. Na terenie

gminy gospodarkę łowiecką prowadzi 6 obwodów łowieckich. Pod względem przyrodniczym gmina posiada również obszary chronione prawnie. Najważniejsze to Bolimowsko – Radziejowicki z doliną środkowej Rawki, Wodno–Krajobrazowy Rezerwat Rzeki Rawki. Gmina liczy też 199 Pomników Przyrody i zawiera tereny objęte programem ochrony przyrody Natura 2000 (Dyrektywa Siedliskowa). Poza rolnictwem, lokalny rynek pracy kształtują podmioty gospodarcze zatrudniające niewielką liczbę pracowników. Są to w przewadze jednostki gospodarcze wytwarzające dobra lub świadczące usługi na niewielką skalę. Gmina Rawa Mazowiecka przynależy do Lokalnej Grupy Działania „Kraina Rawki”. W skład stowarzyszenia wchodzi również gminy: Biała Rawska, Cielądz, Kowiesy, Regnów, Sadkowice, Bolimów, Żelechlinek i Puszcza Mariańska. Misją LGD jest: „Poprawa jakości życia z wykorzystaniem posiadanych zasobów poprzez rozwój przedsiębiorczości (a w tym turystyki) i kapitału ludzkiego.”

Na przełomie 2020 i 2021 roku gmina liczyła 8713 osób w tym 49,4% mężczyzn i 50,6% kobiet. Ludność gminy stanowi około 18% ogólnej liczby mieszkańców powiatu rawskiego. Osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowią 18,6% ogółu mieszkańców, w wieku produkcyjnym 71,8%, natomiast w wieku poprodukcyjnym 9,6% (Urząd Gminy Rawa Mazowiecka 2020, s. 3).

Poniżej przedstawiamy zarys infrastruktury instytucjonalno-społecznej, która nadaje ramy działań społeczno-kulturalnych na terenie gminy.

1. Urząd Gminy
2. Gminny Ośrodek Kultury w Matyldowie
3. Centrum Aktywności Kulturalnej w Boguszycach
4. Szkoła Podstawowa w Boguszycach
5. Szkoła Podstawowa w Konopnicy
6. Szkoła Podstawowa w Kurzeszynie
7. Szkoła Podstawowa w Pukininie
8. Szkoła Podstawowa w Starej Wojskiej
9. Gminna Biblioteka Publiczna w Kurzeszynie z dwoma filiami: w Boguszycach oraz Hucie Wałowskiej

Organizacje pozarządowe:

1. Fundacja Dwór Wilkowice

2. Fundacja - Schronisko Imienia Bożeny Wahl
3. Kółko Rolnicze w Pokrzywnej
4. Kółko Rolnicze w Kaleniu
5. Stowarzyszenie Aktywności Lokalnej "Mały Obywatel"
6. Stowarzyszenie Bądźmy Razem
7. Stowarzyszenie "INFANS"
8. Stowarzyszenie LGD „Kraina Rawki”
9. Stowarzyszenie Rozwoju Pukinina i Okolic
10. Stowarzyszenie Przyjaciele Pięknej Ziemi
11. Stowarzyszenie Oświatowo-Edukacyjno-Wychowawcze „Sowa”
12. Stowarzyszenie Cztery Dęby

Koła Gospodyń Wiejskich:

1. KGW Boguszyce
2. KGW Garłów
3. KGW Huta Wałowska - Janolin
4. KGW Julianów
5. KGW Kurzeszyn
6. KGW Konopnica
7. KGW Matyldów
8. KGW Rossocha
9. KGW Pukiniani
10. KGW Stara Wojska
11. KGW Wilkowice
12. KGW Pasięka Wałowska
13. KGW Wołucza
14. KGW Podlas

Ważną rolę w gminie pełnią również jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych. Zajmują się one nie tylko ochroną przeciwpożarową i ratownictwem, ale biorą również czynny udział w życiu kulturalnym wsi - budynki OSP są wykorzystywane na potrzeby kulturalno-rekreacyjne ich mieszkańców: spotkania, imprezy, pokazy kulinarne, czy zawody sportowe. Jednostki straży pożarnej znajdują się w następujących miejscowościach w gminie:

1. OSP w Kaleniu
2. OSP w Konopnicy
3. OSP w Kurzeszynie
4. OSP w Linkowie
5. OSP w Niwnej
6. OSP w Wilkowicach
7. OSP w Wojskiej Starej
8. OSP w Wołuczy

Dla działań społeczno-kulturalnych na terenie gminy najważniejsze znaczenie mają Gminna Biblioteka Publiczna wraz z filiami, Gminny Ośrodek Kultury w Matyldowie oraz Centrum Aktywności Kulturalnej w Boguszycach (które nie jest odrębną instytucją, a raczej nowoczesną i świetlicą wiejską ze sceną i odpowiednim wyposażeniem). Od czasu założenia Gminnego Ośrodka Kultury w Matyldowie w 2019 roku, jego działalność kulturalna opiera się na wielopłaszczyznowej współpracy z władzami Gminy Rawa Mazowiecka, Kołami Gospodyń Wiejskich, zespołami ludowymi, liderami lokalnych społeczności oraz innymi instytucjami kultury. Wśród wielu realizowanych przedsięwzięć można wymienić przede wszystkim: wydarzenia plenerowe (np. kino plenerowe), zajęcia stacjonarne, konkursy (plastyczne, fotograficzne, palm wielkanocnych) akcje i warsztaty aktywizujące dzieci i młodzież w czasie wolnym, tematyczne spotkania autorskie, prelekcje, koncerty (również muzyki klasycznej), rajdy rowerowe, imprezy okolicznościowe. Ponadto Gminny Ośrodek Kultury w Matyldowie do tej pory uczestniczył w realizacji innych przedsięwzięć odbywających się na terenie gminy, (np. konkurs wokalny-instrumentalny „Talenty Krainy Rawki”, czy „Dzień Seniora w Gminie Rawa Mazowiecka” w 2020 roku). Warto podkreślić, że jeszcze niedawno pandemia Covid-19 wstrzymywała lub skutecznie ograniczała możliwość podjęcia wielu przedsięwzięć z zakresu działalności kulturalnej. Z tego powodu działalność Gminnego Ośrodka Kultury w Matyldowie była prowadzona również w formie online. Przykładem ciekawej propozycji na trudny czas izolacji była akcja: „ZOSTAŃMY W DOMU – NUDA NIE GROZI TU NIKOMU”, czyli multimedialna zabawa rodzinna z upominkami, polegająca na prezentacji oraz promocji domowych aktywności i kreatywnych form spędzania czasu w sytuacji pandemii.

Jednym z największych przedsięwzięć i dużym sukcesem Ośrodka Kultury w Matyldowie był projekt „Rawska Ofensywa Kulturalna” realizowany w 2021 roku. Składało się na niego kilkanaście mniejszych i większych wydarzeń (koncertów, seansów kina

plenerowego, spektakli muzycznych) w 8 miejscowościach gminy. Wydarzenia te odbyły się w ramach dwóch cykli tematycznych: "Festiwal Muzyki Filmowej" oraz "Promocja muzyki klasycznej i poetycko-literackiej".

Na terenie gminy Rawa Mazowiecka aktywnie działają lokalne zespoły ludowe. Do najważniejszych z nich należą:

- Ludowy Zespół Obrzędowy „Wilkowianie” z Wilkowic
- Zespół Ludowy „Wspomnienie”
- Zespół „Linkowiaczy” z Linkowa
- Szkolny Zespół Ludowy „Podchlebnicki” ze Starej Wojskiej
- Szkolny Zespół Ludowy „Dzieciaki z Boguszyca”

Zespoły te kultywują lokalne tradycje ludowe związane zarówno z muzyką ludową jak i tradycyjną obrzędowością polskiej wsi. Występują zarówno na okolicznych imprezach cyklicznych (dożynki), jak i reprezentują gminę i region rawski na licznych przeglądach i festiwalach oraz miejscowych imprezach. Powstały na bazie Koła Gospodyń Wiejskich zespół „Wilkowianie” jest również współorganizatorem „Spotkań Zespołów i Kapel Ludowych” na Majówce w Wilkowicach - jednego z najważniejszych wydarzeń plenerowych w kalendarzu imprez gminy Rawa Mazowiecka (Urząd Gminy Rawa Mazowiecka 2015, s. 23).

Wnioski wynikające z dotychczasowych dokumentów strategicznych Gminy Rawa Mazowiecka

Opracowanie niniejszej diagnozy zbiegło się w czasie z przygotowaniem przez Gminę Rawa Mazowiecka dokumentu “Strategia Rozwoju Gminy Rawa Mazowiecka na lata 2023 - 2030” i najnowsze analizy i wyniki ankiet nie były jeszcze dostępne. Stąd odnosząc się do dokumentów strategicznych gminy Rawa bazujemy przede wszystkim na “Strategii Rozwoju Gminy Rawa Mazowiecka na lata 2016-2022”.

Na podstawie analizy i badań nad stanem gminy, autorzy dokumentu posłużyli się metodą SWOT w celu obrazowego opisu swojego rozpoznania (Urząd Gminy Rawa Mazowiecka 2015, s. 74). Metoda SWOT polega na zidentyfikowaniu haseł obrazujących wszelkie aspekty charakteryzowanego zjawiska. Hasłami tymi są: mocne i słabe strony (opisujące czynniki wewnętrzne), oraz szanse i zagrożenia (opisujące czynniki zewnętrzne, mające wpływ na dany obszar). Ocena potencjału w aspekcie słabych i mocnych stron pozwala na określenie potencjału gminy. Silny potencjał umożliwia budowanie strategii, rozszerzanie, właściwe wykorzystanie istniejących zasobów, które mogą zapoczątkować w przyszłości. Słabości to problemy i ograniczenia do pokonania. Szanse oznaczają wsparcie i inspiracje dla lokalnej polityki, natomiast zagrożenia to ostrzeżenie przed niepożądanym wpływem warunków zewnętrznych. W naszej diagnozie przytaczamy najważniejsze spostrzeżenia w kontekście problemów społecznych oraz oczekiwań społeczności, które warto uwzględnić planując działania kulturalne. Poniżej przytaczamy analizę SWOT dla gminy Rawa Mazowiecka w perspektywie zjawisk społeczno-kulturowych:

MOCNE STRONY

- Korzystne położenie względem szlaków komunikacyjnych oraz większych miast, w tym miasta powiatowego Rawy Mazowieckiej Łodzi i Warszawy;
- Liczba ludności w Gminie utrzymuje się od kilku lat na podobnym poziomie, zarysowuje się tendencja wzrostowa;
- Dostęp do bibliotek;
- Działalność zespołów ludowych;

- Rozpowszechnianie rękodzieła;
- Organizowanie obchodów świąt;
- Przynależność do Lokalnej Grupy Działania „Kraina Rawki”;
- Dodatni przyrost naturalny oraz saldo migracji wewnętrznych;
- Przeprowadzanie się mieszkańców Miasta Rawa Mazowiecka na obszary wiejskie;
- Stosunkowo dobre warunki mieszkaniowe;
- Występowanie cennych obiektów zabytkowych;
- Działalność jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych związana zarówno z ochroną przeciwpożarową i ratownictwem, jak i działaniami kulturalnymi;
- Funkcjonowanie kolei wąskotorowej;
- Przystosowywanie budynków OSP dla potrzeb kulturalno - społecznych;
- Dostęp do boisk sportowych, sal gimnastycznych i placów zabaw;
- Działalność Szkolnych Klubów Sportowych;

SŁABE STRONY

- Stosunkowo niski poziom wykształcenia mieszkańców;
- Wzrastający poziom bezrobocia i długotrwałe bezrobocie wśród osób zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy;
- Niska świadomość społeczna mieszkańców;
- Występowanie ujemnych sald migracji zagranicznych;
- Niski odsetek nowych budynków mieszkalnych;
- Rozdrobnienie wsi na obszarze Gminy;
- Niewystarczająca promocja Gminy;
- Niewystarczająca ilość obiektów sportowych i miejsc spotkań dla dzieci, młodzieży i seniorów
- Brak gospodarstw agroturystycznych;

SZANSE

- Przynależność do rozwijającego się województwa;
- Wykorzystanie walorów przyrody;

- Dostęp do dofinansowania ze środków zewnętrznych dla działań inwestycyjnych oraz z zakresu rozwoju kapitału ludzkiego;
- Rozwój doradztwa i form edukacji;
- Rozwój turystyki;
- Wzrost poziomu wykształcenia społeczeństwa i świadomości społecznej, dziedziczenie pozytywnych wzorców i postaw, chęć podnoszenia kwalifikacji i zdobywania wykształcenia, kształtowanie świadomości ekologicznej;
- Promowanie regionu przez jednostki zewnętrzne;
- Rozwój działalności agroturystycznej;
- Pozyskiwanie środków na prowadzenie zajęć pozalekcyjnych;
- Dostosowanie obiektów użyteczności publicznej dla poruszania się osób niepełnosprawnych;
- Wykorzystanie cennych walorów Gminy w celu jej promocji;
- Zwiększenie pomocy – nie tylko finansowej – dla osób ubogich;

ZAGROŻENIA

- Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura techniczna hamuje rozwój społeczno-gospodarczy Gminy;
- Brak promocji Gminy;
- Bezrobocie strukturalne;
- Brak działalności związanej z opieką nad osobami starszymi, związanej przede wszystkim z wykształceniem umiejętności odnalezienia się w społeczeństwie, aktywizacji.

Analizy SWOT pozwala wyklarować czynniki, które mają strategiczne znaczenie dla planowania działań realizowanych przez Gminny Ośrodek Kultury. Choć od publikacji przytoczonej analizy minęło już sporo czasu, to wiele spostrzeżeń jest aktualnych. Widać również wiele zmian, które od tamtej pory zmieniły warunki życia w gminie na plus. Przede wszystkim niewystarczająca infrastruktura i brak miejsc spotkań dla mieszkańców, które pojawiły się w słabych stronach i zagrożeniach, stanowią dziś już mniejszy problem. Od tamtej pory otwarto obiekt Gminnego Ośrodka Kultury w Matyldowie oraz inne świetlice

wiejskie na terenie gminy, które odpowiadają na sygnalizowane potrzeby. Nadal aktualne pozostają mocne strony gminy, (działalność zespołów ludowych, rozpowszechnianie rękodzieła, działalność Kół Gospodyń Wiejskich, etc.) i stanowią dobry fundament do organizacji wydarzeń przy wykorzystywaniu nowej infrastruktury.

Projekt Dom Kultury + Inicjatywy Lokalne doskonale wpisuje się w proces zagospodarowania rosnącego potencjału gminy i jej mieszkańców. Inicjatywy lokalne mogą również wyznaczyć kierunek do pokonania słabej strony - rozdrobnienia wsi na terenie gminy, która jest ciągle aktualna. Jest to problem o tyle istotny, że gmina, której tereny rozbite są wokół miasta Rawa, nie posiada jednolitej tożsamości, ani centrum, które skupia działalność kulturalną w jednym miejscu. Centrum stanowi raczej miasto Rawa Mazowiecka, które formalnie nie należy do gminy. Stąd, nieco upraszczając, na przykład dla mieszkańców Pukinina może być bliżej i wygodniej skorzystać z oferty kulturalnej miasta, niż dojechać na gminne wydarzenie organizowane w Centrum Aktywności Kulturalnej w Boguszycach. Ponadto, w różnych rejonach gminy Rawa mogą panować odmienne wizje, priorytety i potrzeby w zakresie wydarzeń kulturalnych, które spełnią oczekiwania mieszkańców. Dlatego też trzeba postawić na oddolne inicjatywy realizowane lokalnie w różnych częściach gminy.

Kolejnym obszarem, nad którym warto się zastanowić jest aktywizacja seniorów. Problem starzejącego się społeczeństwa jest stale aktualny, przyrost osób starszych ma konsekwencje dla rozwoju i planowania przedsięwzięć społeczno-kulturalnych. Jak zobaczymy w dalszej części diagnozy, członkowie Klubu Seniora w Starej Rossosze, z którymi rozmawialiśmy, wykazują duży potencjał, inicjatywę, mają wiele pomysłów, jednak ich aktywność poza klubem seniora jest znikoma. Dopasowanie oferty do potrzeb seniorów pomoże przyczynić się do ich aktywizacji i szerszej integracji w ramach wydarzeń kulturalnych w okolicy Gminy Rawa Mazowiecka.

Analiza spotkań fokusowych

Spotkanie fokusowe w Kurzeszynie

Usystematyzowane badania jakościowe na potrzeby diagnozy rozpoczęliśmy wraz z pierwszym spotkaniem w sprawie projektu Inicjatywy Lokalne, które odbyło się w siedzibie Ochotniczej Straży Pożarnej w Kurzeszynie w dniu 17.03.2022. W spotkaniu wzięło udział

ponad 20 osób. Wśród nich znaleźli się: mieszkańcy Kurzeszyna, Nowego Kurzeszyna, Wołuczy, Jakubowa, Huty Wałowskiej, zastępca wójta Gminy Rawa Mazowiecka, radna Rady Gminy Rawa Mazowiecka, sołtys Sołectwa Huta Wałowska-Janolin, sołtys Sołectwa Jakubów-Helenów, przedstawicielki KGW Kurzeszyn, KGW Wołuczka, członkowie Rady Parafialnej oraz strażacy z OSP Kurzeszyn. Po przywitaniu gości głos zabrali dyrektor GOK-u w Matyldowie oraz pracownik Narodowego Centrum Kultury Karol Ostalski, którzy przedstawili zebrany materiał projektu oraz cel spotkania. W części fokusowej spotkania staraliśmy się zobrazować potencjał środowiska oraz jego potrzeby i oczekiwania.

Siłą napędową lokalnych działań stanowią przede wszystkim Koła Gospodyń Wiejskich z Kurzeszyna (46 osób, 20 aktywnie zaangażowanych) oraz Wołuczy (40 osób, 6 aktywnie zaangażowanych). Oba koła mają swoje świetlice w budynkach straży w swoich miejscowościach. Działalność kół opiera się głównie na organizowaniu niewielkich imprez okolicznościowych i integracyjnych jak na przykład Dzień Kobiet, Dzień Seniora, Dzień Strażaka, Spotkanie Wigilijne czy impreza z Funduszu Promocji Szczepień na Covid-19. Zajmują się całą obsługą kulinarną wielu wydarzeń, wspomagają pikniki organizowane przy szkole, gotują grochówkę na konkursy strażackie. Wiele przedsięwzięć jest możliwych dzięki infrastrukturze remizy i sprzętowi strażaków: *Choinkę miałyśmy tu w remizie, fajnie się dzieci bawiły, był Mikołaj. Jak dzień dziecka był w szkole, straż się udziela, robią pokazy, jest nowy sprzęt i jest co pooglądać*, usłyszeliśmy od rozmówczynie. Koła Gospodyń reprezentują gminę na Dożynkach Powiatowych i Wojewódzkich. Delegacja KGW Kurzeszyn wyjeżdża na dożynki z wieńcem, wykonanym samodzielnie przez członkinie Koła metodą *po staremu, nie z internetu*, jak powiedziała przewodnicząca KGW. Rokrocznie wykonują również dekoracje i tradycyjne palmy wielkanocne z trzciny, borówki i bazi na gminny konkurs. Jeszcze w tym roku planują imprezę z okazji Dnia Seniora tym razem w odsłonie "Eko", a w roku 2023 koło będzie obchodzić okrągły jubileusz działalności. *Mamy zdjęcie z 1923 roku jak jadą z Wieńcem, że już było wtedy KGW, w przyszłym roku będzie 100 lecie* - powiedziała nam przewodnicząca KGW Kurzeszyn. Członkinie koła chętnie wzięłyby udział w przeglądzie kulinarnym lub innych wydarzeniach, na które trzeba dojechać, jednak borykają się z problemem transportu. Warto odnotować, że KGW Kurzeszyn posiada swój profil na Facebooku.

Koło Gospodyń Wiejskich z Huty Wałowskiej również należy do aktywnych. Swoją siedzibę mają w tamtejszej bibliotece. Organizuje się tam pikniki rodzinne i tematyczne związane z książką, imprezę na pożegnanie lata. W planach mają zrobienie pikniku w stylu country. Duże wsparcie zapewnia miejscowa bibliotekarka. Sołectwo pozyskuje granty, do swoich działań angażuje bibliotekę i KGW. Uczestnicy spotkania pochwalili doskonałą

współpracę biblioteki z radą sołecką. W wyniku ich działań odbyły się między innymi warsztaty filcowania. Rozbudowuje się również infrastruktura: *Otwarto niedawno plac rekreacyjno-sportowy i od niedawna mamy piękną altanę z urzędu marszałkowskiego z programu sołectwo+*, powiedziała nam sołtyska z Huty Wałowskiej.

Również we wsiach Jakubów i Helenów rośnie potencjał do wspólnego spędzania czasu w plenerze. Sołtyska tych wsi zwraca uwagę, że posiadają działkę, tylko nie wyposażoną. *W tym roku jak wszystko dobrze pójdzie zorganizujemy święto rodzinne, tylko nie mamy grilla swojego. Nie mamy namiotu, musieliśmy wypożyczać jak coś robiliśmy*, powiedziała w rozmowie.

W rozmowie z mieszkańcami czuć było ducha inicjatywy i chęci do wspólnych przedsięwzięć. Sołectwu udało się ufundować figurę św Michała Archanioła do kościoła: *Ludzie stanęli na wysokości zadania, upiekli ciasta, zrobili salatkę, a kasę zebraną na figurkę wydali*, relacjonowała kobieta na spotkaniu. Podkreślano również lokalną życzliwość i pomoc dyrektora GOKu w Matyldowie oraz strażaków, z którymi utrzymują się doskonałe relacje. *Strażacy przewożą nam wszystko*, powiedziała przewodnicząca KGW Kurzeszyn.

W czasie spotkania fokusowego zapytaliśmy również o potencjał historyczny okolic Kurzeszyna. Kilkoro z zebranych osób kojarzyło, że w tym miejscu w XII wieku znajdował się średniowieczny gród, który archeologowie badali jeszcze w latach 90-tych (większość wykopalisk miała trafić do Tomaszowa Mazowieckiego). Działania wojenne również odcisnęły tutaj swoje piętno. W 1915 roku przez Kurzeszyn przebiegał front, spłonęła większa część wsi, w tym drewniany kościół. Z kolei w trakcie II Wojny Światowej w Kurzeszynie miał miejsce zrzut broni: *U nas jak była II wojna światowa to tu był zrzut broni z Anglii z bronią na powstanie warszawskie. Było tu AK i był sygnał, że jak w radiu taka piosenka, to się mężczyźni szykowali na zrzut, to był znak. Rano nie było śladu, było już zaorane*, opowiadała jedna z rozmówczyń. Inny rozmówca przywołał masowe aresztowania mężczyzn we wsi, które opisano w książce „Polowanie na Wilka”. Wydarzenia te upamiętnia miejsce pamięci i obelisk przy kościele. Mieszkanca Huty Wałowskiej zwróciła uwagę na pochodzenie nazwy miejscowości, która wywodzi się od dawnej huty szkła, która się tam mieściła. Pani z biblioteki natomiast zaproponowała, żeby posadzić len w Jaolinie, który miał niegdyś służyć z jego uprawy. Kilkoro osób wskazało również na pochodzenie znanej polskiej pedagogożki Marii Grzegorzewskiej, która urodziła się niedaleko, w Wołuczy, gdzie znajduje się jej pomnik.

Współczesny potencjał okolicy, rozmówcy najczęściej upatrują w działalności lokalnych zespołów ludowych, zwłaszcza Linkowiaków, Wilkowian oraz dziecięcych formacji z Boguszyc i Starej Wojskiej. Łączą się z tym lokalne imprezy plenerowe. Do najważniejszych

organizowanych w gminie Rawa rozmówcy zaliczyli: Majówkę w Wilkowicach, dożynki powiatowe, Święto pszczelarstwa w Starej Wojskiej i noc świętojańską. Wspominano również koncert wieńczący Rawską Ofensywę Kulturalną, na którym było aż 9 uczestników naszego spotkania fokusowego.

Jeśli chodzi o uczestnictwo w kulturze w mieście Rawa Mazowiecka, to rozmówcy zwrócili uwagę przede wszystkim na Dni Rawy oraz sporadyczne wydarzenia w tamtejszym MDK-u (Dzień Kobiet, wydarzenia muzyczne, zakończenie karnawału). Muzeum w Rawie nie cieszy się szczególną popularnością. Również inne obszary gminy nie są często odwiedzane przez uczestników naszego spotkania (przynajmniej nie w celach związanych z wydarzeniami kulturalnymi). W Centrum Aktywności Kulturalnej w Boguszycach bywa się sporadycznie, najczęściej przejazdem lub przy okazji jedynie największych imprez, na przykład dożynek.

Zapytaliśmy zgromadzonych o formy spędzania swojego wolnego czasu. W ramach Kół Gospodyń organizowane są czasem wyjazdy do teatru. Do kina jeżdżą raczej pojedyncze osoby. Jako domową formę rozrywki wskazano rozwiązywanie krzyżówek.

Burza mózgów w trakcie spotkania fokusowego pozwoliła wyklarować kilka oczekiwań i propozycji podjęcia nowych działań kulturalnych. Pożądane są różne formy zajęć związanych z rękodziełem. Kobietom z Kół Gospodyń bardzo dobrze kojarzyło się zorganizowane kiedyś w bibliotece warsztaty robienia ozdób z papieru i bibuły i chętnie wzięłyby udział w nowych przedsięwzięciach tego typu. Wiele pań zainteresowała propozycja warsztatów z tworzenia kompozycji kwiatowych, niektóre przypomniały o swoich umiejętnościach plecenia wianków. Ponadto wiele wydarzeń i warsztatów powinno opierać się na kalendarzu świąt i wydarzeń gminnych, podobnie jak to ma miejsce w przypadku robienia palm na wielkanoc. Stąd na przykład propozycja warsztatów zdobienia jajek wielkanocnych metodami tradycyjnymi. Inny obszar powrotu do tradycji to chęć odnowy zwyczaju kolędowania i muzykowania w duchu ludowym. *Ubolewamy nad tym, że nie mamy skrzypka, albo akordeonisty*, powiedziała uczestniczka spotkania. Zebrani zaproponowali aby zaprosić muzyka z harmonią w celu wspólnego śpiewania. Kolejnym zasygnalizowanym obszarem jest lokalna historia. Uczestnicy spotkania chętnie wzięliby udział w tematycznym spotkaniu poświęconym miejscowej historii. Ponadto swoje potrzeby sygnalizowały Koła Gospodyń, które w ramach projektu chciałyby pozyskać jednolite stroje dla swoich działaczek i działaczy.

Spotkanie fokusowo-animacyjne w Boguszycach

Drugie spotkanie z mieszkańcami gminy Rawa odbyło się w dniu 07.04.2022 w Szkole Podstawowej w Boguszycach. Na spotkanie przybyli: mieszkańcy Boguszyc, Garłowa, Starych Bylin, członkinie Kół Gospodyń z Boguszyc oraz Garłowa, sołtys Boguszyc, sołtys Garłowa, przedstawiciele kadry nauczycielskiej z miejscowej szkoły, przedstawiciele Związku Dużych Rodzin Trzy Plus Gmina Rawa Mazowiecka, przedstawiciel grupy teatralno-muzycznej Quercus Melodica zs. w Boguszycach. Tym razem spotkanie miało charakter fokusowo-animacyjny. Po pierwszej części spotkania, w której zostały omówione założenia i cele projektu przystąpiliśmy do krótkiego fokusa na temat lokalnych potencjałów.

Za najważniejszy zasób okolicy uważa się położone w sąsiedztwie miejsca spotkania Centrum Aktywności Kulturalnej. Najlepiej rzecz ujął jeden z rozmówców: *Mamy obiekt, mamy scenę, brakuje nam worka pieniędzy*. Za inne najbardziej atrakcyjne miejsca w okolicy uważa się Zamek Książąt Mazowieckich w Rawie Mazowieckiej oraz rawski zalew. Gdyby nie Centrum Aktywności Kulturalnej, to właśnie te miejsca nasi rozmówcy wybraliby na organizację wydarzenia kulturalnego. Spory potencjał wykazuje również miejscowe Koło Gospodyń, które wypełnia czas wolny wspólnym gotowaniem, zajęciami z rękodzieła, czy organizowaniem rajdów rowerowych. *Bierzemy mapę na tapetę i jedziemy*, powiedziała uczestniczka spotkania. Rajdy rowerowe wpisują się w szersze oczekiwania i potrzeby. Mieszkańcy sygnalizowali, że przydałoby się więcej ścieżek rowerowych, które udogodniłyby dojazd na dwóch kołach nad zalew w Rawie Mazowieckiej: *Mosteczek przez rawkę i już jesteśmy nad zalewem*. Rajd rowerowy, obok Dni Rawy, Dożynek i koncertu w kościele, rozmówcy uznali za jedno z najważniejszych lokalnych przedsięwzięć. Miejscowy potencjał również drzemie w artystach i miłośnikach rękodzieła. Rozmówcy wskazali na panią Marię, która pisze wiersze, pana Zbigniewa który gra na gitarze i pisze teksty oraz panią Monikę, która potrafi robić piękne kwiaty z bibuły i inne ozdoby. Wykorzystując lokalny potencjał można zorganizować na przykład warsztaty szydełkowania lub wieczorki poetyckie. Ponadto istnieje szeroko pojęta potrzeba integracji. W czasie rozmowy pojawił się pomysł zawarty w hasle *u sąsiada za miedzą - taki rodzaj erasmusa*, aby zintegrować społeczności różnych wsi gminy Rawa. W tym kontekście wybrzmiały propozycje różnego rodzaju przedsięwzięć eksploracji i wymiany regionalnych kulinariów. Zainteresowaniem też cieszyłyby się zajęcia nauki tańca ludowego, wyjazdy do teatru oraz koncertów o możliwie szerokim repertuarze. Wśród ulubionych wykonawców zgromadzeni wymienili: Sanah, Perfect, Golec Uorkiestra, Kasia

Kowalska, Dawid Kwiatkowski. Na spotkaniu w Boguszycach, bardziej niż w innych miejscach objętych naszą diagnozą, wiele rozmówczyń sygnalizowało pomysły przedsięwzięć typowo dla kobiet i o kobietach. Padły pomysły wydarzeń związane zarówno z modą i urodą, (fryzjer, manicure, kosmetyczka, moda z recyklingu) jak i z szerszą refleksją na temat: co oznaczało bycie kobietą kiedyś, a co znaczy dzisiaj.

W dalszej części spotkania skorzystaliśmy z metody jednoczesnego badania i animowania przy pomocy narzędzia tzw. "słoneczka". Uczestnicy spotkania otrzymali duże karty papieru, na których trzeba było narysować duże słońce. Zadaniem było wypisanie w centrum "słoneczka" wszystkich okolicznych wydarzeń, imprez kulturalnych, w których uczestniczyli, które uważają za ciekawe i które z różnych powodów oceniają pozytywnie. Natomiast na "płomykach słoneczka" należało wypisać propozycje wydarzeń, eventów, inicjatyw kulturalnych, których obecnie brakuje w lokalnej ofercie. Poniżej prezentujemy wyniki zebrane ze wszystkich grup, które brały udział w tym zadaniu animacyjnym. Jeśli pojawiło się kilka takich samych odpowiedzi, sygnalizujemy to odpowiednią liczbą w nawiasie obok.

Imprezy i wydarzenia dobrze znane i lubiane:

- Dni Rawy
- Dożynki Powiatowe
- Koncerty w kościele
- Rajdy rowerowe
- Mikołajki w mieście
- Ostatki w Boguszycach
- Rajdy Rowerowe i wycieczki do miejsc kultury
- Kino plenerowe
- Pikniki rodzinne
- Imprezy plenerowe
- Koncerty muzyczne organizowane w Centrum Aktywności Kulturalnej w Boguszycach
- Animatorzy kultury
- "Witaj przedszkolaku"
- WOŚP
- Sylwester
- Noce Bluesowe
- Spływy kajakowe
- Turnieje sołeckie
- Działalność Koła Dużych Rodzin

Oczekiwania mieszkańców:

- Braki w infrastrukturze - ścieżki rowerowe i rajdy rowerowe (3)
- Zajęcia taneczne dla dzieci i dorosłych, nauka tańca ludowego (3)

- Koncerty tematyczne, różne gatunki muzyczne (2)
- Przedstawienia teatralne (2)
- Fitness lub inne cykliczne zajęcia taneczne lub sportowe (2)
- Wieczorki poetyckie (2)
- imprezy taneczne i tematyczne
- dyskoteki, dancingi
- zabawa ludowa
- Nauka śpiewu
- Nauka gry na instrumentach
- Konkurs kolęd międzysołecki
- Zajęcia sensoryczne dla dzieci
- Zajęcia plastyczne (malowanie)
- Kurs szydełkowania
- Kabarety
- Kółko teatralne
- spotkanie z youtuberem
- Eventy z artystami
- "Kobietą być" (kosmetyczka, fryzjer, manicure)
- "Kobieta kiedyś i dziś"
- Moda z recyklingu
- wspólne gotowanie i pieczenie ciast jak w KGW
- Degustacja lokalnych wyrobów domowych
- Zajęcia kulinarne
- Tradycje kulinarne różnych krajów i regionów wymiana kulturalna regionów w Polsce - np. z Podlasiem, ale też w obrębie gminy
- Piknik rodzinny
- Gasimy media, rozpalamy ognisko!
- Kulig z ogniskiem
- Turnieje: szachowe, plenerowe, gier planszowych na placu Piłsudskiego
- Międzynarodowy tydzień małżeństwa 7-14 luty
- Wigilie parafialne
- Dni parafialne - potrzeba integracji wewnątrz parafii
- Skate park
- Stadion sportowy Boguszyce

Spotkanie fokusowo-animacyjne w Klubie Seniora "Druga Młodość" w Starej Rossosze

Spotkanie w Klubie Seniora "Druga Młodość" w Starej Rossosze odbyło się w dniu 26.04.2022. W owym fokusowo-animacyjnym spotkaniu udział wzięli członkowie klubu (mieszkańcy Gminy Rawa Mazowiecka m.in. Matyldowa, Starych Bylin, Rossochy, Nowej Rossochy, Leopoldowa, Bogusławek Małych), a także kadra placówki.

Spotkanie przebiegło w bardzo miłej atmosferze, wszyscy Seniorzy byli bardzo otwarci, jasno określający swoje potrzeby, często w sposób bardzo zindywidualizowany. Udział Seniorów w lokalnym życiu kulturalnym poza działalnością samego Klubu Seniora jest nikły i głównie oparty o inne formy stowarzyszania się jak na przykład KGW oraz polega na korzystaniu z tego co dzieje się w danej miejscowości i najbliższym sąsiedztwie. W Klubie Seniora, jego członkach drzemie potencjał twórczy ze względu na dotychczasowe doświadczenia związane z organizacją przedstawień teatralnych, które wystawiali dla dzieci. Większość rozmówców jako pierwszą propozycję spędzania wolnego czasu, jak również formę życia kulturalnego dla siebie widzi wyjazdy, wycieczki - w różnych formach i zakresie; w dalszej kolejności dominują imprezy integracyjne; warsztaty, zajęcia i spotkania związane ze sferą zdrowego trybu życia (np. zajęcia gimnastyki zdrowotnej, konsultacje z dietetykiem lub innym specjalistą itp.); festyny i pikniki rodzinne.

W czasie rozmowy poprosiliśmy zebranych o wskazanie miejsca w gminie, gdzie powinno odbyć się wydarzenie, które zgromadzi jak największą liczbę uczestników. Seniorzy nie byli jednoznacznie zgodni. Problemem okazuje się dojazd, jako rozwiązanie widzą organizację raczej wielu mniejszych wydarzeń (np. pikników/festynów rodzinnych) w kilku miejscowościach niż "jedno duże centralne".

Również na tym spotkaniu posłużyliśmy się metodą animacyjną "słoneczka". Poniżej prezentujemy jej rezultaty.

Imprezy i wydarzenia dobrze znane i lubiane:

- Majówka w Wilkowicach (3)
- Spotkanie w Wiosce tematycznej "Mchu i paproci" (3)
- Dożynki (3)
- Piknik w Boguszycach (2)
- Dni Rawy
- Przegląd zespołów ludowych
- MDK Rawa Mazowiecka "Raz na Ludowo"
- Występy zespołu "Wspomnienie"
- Klub seniora "Druga Młodość"
- "Świnki trzy" - spektakl w wykonaniu członków klubu seniora Rossocha
- Kino plenerowe
- Pokaz malowania - pokaz mody, tworzenie stylizacji
- Organizowanie zbiórki dla chorych dzieci
- "Sochowa zagroda" - muzeum folklorystyczne (wycieczka)
- Noc świętojańska
- Święto Dyni Leopoldów
- Boże Ciało

Propozycje wydarzeń, których oczekują mieszkańcy:

- Wycieczki krajoznawcze (w tym okolice bliższe i dalsze, miejsca kultu, ogrody botaniczne, muzea) (8)
- Wieczorki tematyczne (zapoznawcze, poetyckie, karciane, szachowe, śpiewu ludowego, taneczne) (5)
- Piknik rodzinny (3)
- Warsztaty pielęgnacji urody i kosmetyczne (3)
- Spotkania przy ognisku (2)
- Konkurs kulinarny (2)
- Zajęcia dobrego i zdrowego żywienia
- Kino plenerowe
- Przedstawienia teatralne
- Operetki
- Kabaret
- Koncert w Żelazowej Woli
- Więcej występów zespołu "Wspomnienie"
- Zajęcia nauki tańca
- Warsztaty robienia makramy
- Wspólne robienie ozdób wielkanocnych i bożonarodzeniowych
- Spotkanie seniorów ze służbą zdrowia raz w miesiącu
- Spotkanie w Wólce Lesiewskiej "Mchu i paproci"
- Pokazy sztuczek magicznych
- Wycieczka na ryby na łowisko do Zalesia, wspólne grillowanie
- Wspólna kąpiel w rzece - morsowanie
- Wspólne sadzenie drzew
- Zaangażowanie młodzieży w nasze pomysły

Spotkanie fokusowe w Szkole Podstawowej w Pukininie

Pierwsze fokusowe spotkanie z młodzieżą szkolną odbyliśmy w Szkole Podstawowej w Pukininie w dniu 27.04.2022. W zebraniu zorganizowane w sali informatycznej udział wzięli uczniowie klasy VIII i VII tej szkoły, czyli mieszkańcy Pukinina, Bogusławek Dużych, Bogusławek Małych, Matyldowa, Głuchówka, Świnic, Byszewic. Wszyscy w wieku 14 lub 15 lat.

Uczestnicy spotkania byli onieśmieleni sytuacją i wyraźnie wstydzieli się wziąć aktywny udział w dyskusji na forum. W czasie fokusa okazało się, że młodzież nie stawia ostrych granic w rozróżnieniu tego co miejskie, a tego co należy do gminy Rawa, choć mają świadomość, że ich szkoła zarządzana jest przez gminę i wiedzą, kto jest wójtem. GOK w Matyldowie nie jest przez nich rozumiany w kategoriach gminnej instytucji kultury. Zapewne stosunkowo niewielki czas istnienia placówki obecnie kojarzy się bardziej z jej budową i powstawaniem niż konkretną działalnością. *Ostatnio tam było mocno rozkopane, z inwestycjami mi się kojarzy*, powiedział jeden chłopiec. Najważniejsza z okolicznych imprez stanowi większości to Dni Rawy Mazowieckiej, aż 11 uczniów uczestniczyło w jej ostatniej edycji. Jednak nie wspominali imprezy jako wyjątkowej. *Tak zwane wszystko i nic*, wypowiedział się jeden uczeń. Dni Rawy są pamiętane jako impreza na zamku z wesołym miasteczkiem i różnymi atrakcjami. Jeśli chodzi o wydarzenia organizowane na terenie gminy Rawa to rozmówcy zwrócili uwagę przede wszystkim na szkolny turniej szachowy, w którym brały udział 3 osoby spośród zebranych, a także na kino plenerowe, którego odsłony w Matyldowie i Pukininie również zebrały kilka osób publiczności wśród uczniów. Za najważniejsze źródła informacji o lokalnych wydarzeniach młodzież wskazała Facebookowe fanpejdże: szkolny, gminny oraz GOKu w Matyldowie.

Młodzież nie potrafiła wymienić żadnych lokalnych artystów i twórców. Wyjątkiem była jedynie malarka Bogumiła Król, która okazała się być ciotką jednego z uczniów. Chłopiec skojarzył, że kiedyś odbyła się wystawa jej obrazów. Ponadto wspomniano jedynie o trzech znanych osobach z grupy rówieśniczej, które amatorsko muzykują, głównie w ramach szkolnych akademii. Możliwość uczęszczania na warsztaty muzyczne dostrzegana jest tylko u prywatnych osób w Rawie Mazowieckiej, choć w pamięci niektórych został ślad po zajęciach, które odbyły się kiedyś w Matyldowie. Jeśli chodzi o gusta muzyczne młodzieży to dominuje głównie hip-hop, rap (Tede, Haba, Kabe), pop (Bruno Mars). Jedna z uczennic zdradziła zainteresowanie piosenką rosyjską. Aplikację do streamowania muzyki z internetu Spotify posiadała na telefonie prawie połowa zgromadzonych. W wolnym czasie młodzież lubi oglądać filmy popularnych obecnie youtuberów. Wśród ulubionych kanałów na platformie chłopcy wymienili filmy NitroZyniaka oraz SixPack o tematyce kulturystycznej.

Na zakończenie spotkania poprosiliśmy młodzież o przedstawienie swoich oczekiwań i propozycji form spędzania czasu wolnego. Uczniowie najchętniej wezmą udział w różnego rodzaju wydarzeniach sportowych (mecze, zawody, turnieje), spotkaniu z youtuberami, lub spędzą czas towarzysko, najlepiej przy grillu.

Spotkanie fokusowo-animacyjne w Matyldowie

Kolejne spotkanie fokusowo-animacyjne naszej diagnozy odbyło się w siedzibie Gminnego Ośrodka Kultury w Matyldowie w dniu 27.04.2022. Na spotkanie przybyli mieszkańcy Matyldowa, Bogusławek Dużych, Bogusławek Małych, Głuchówka, Pukinina, zastępca wójta Gminy Rawa Mazowiecka, przedstawiciele Rady Gminy Rawa Mazowiecka, sołtys sołectwa Matyldów, sołtys sołectwa Byszewice, członkinie KGW Matyldów oraz kilka pań należących do klubu seniora.

Tym razem badanie rozpoczęliśmy zabawą animacyjną “słoneczko”, której wyniki prezentujemy na końcu tego podrozdziału. Zabawa na początek zapewniła odpowiednią “rozgrzewkę” i wstęp do luźniejszych rozmów przy ognisku. Nowy obiekt Ośrodka Kultury wraz z zagospodarowanym i doskonale wyposażonym terenem zielonym wokół stanowi doskonałe zaplecze i potencjał dla rozmaitych przedsięwzięć. Od czasu powstania, miejscowe Koło Gospodyń (ich profil można odnaleźć na Facebooku) w cieplejszych miesiącach roku regularnie organizuje tu spotkania i wspólne imprezy integrujące społeczność. Trudno się było temu dziwić, podczas naszego spotkania panowała bardzo luźna atmosfera, widać było, że wszyscy się znają i nie jest to pierwsze wspólne ognisko w tym miejscu. Czuć, że szybkie “skrzyknięcie się” na imprezę nie stanowi problemu. Ulokowanie Ośrodka Kultury w Matyldowie dowartościowało w pewien sposób społeczność. Poproszeni o wskazanie centrum gminy Rawa, udzielili jednoznacznej odpowiedzi: w Matyldowie! Jedna z osób dodała: *niektórzy mają pretensje, że wszystko się dzieje teraz w Matyldowie*. Zebrani byli w stanie wymienić wiele przedsięwzięć kulturalnych organizowanych na terenie gminy. Wśród najbardziej znanych znalazły się między innymi kino plenerowe, koncerty w ramach Rawskiej Ofensywy Kulturalnej, Święto Ziemniaka, Dnia Rawy Mazowieckiej oraz dożynki.

Spory potencjał tkwi w miejscowych rękodzielnicach. Na spotkaniu pani Ania pochwaliła się umiejętnością składania origami, a pani Ewa wykonywaniem wieńcy dożynkowych i ozdób kościelnych. Podobne hobby komponowania dekoracji świątecznych i dożynkowych przypisano pani Joli z Matyldowa. Z kolei Panią Stanisławę z Podlasu doceniono za umiejętność robienia kwiatów z bibuły. W okolicy mieszka też pan Paweł, który zajmuje się rzeźbą i snycerką. W czasie spotkania podkreślono również umiejętności kulinarne wielu mieszkańców Matyldowa. Jeśli chodzi o muzykowanie, to uwagę zwrócił pan Kazimierz z Matyldowa, który amatorsko próbuje swoich sił na akordeonie i chciałby rozwinąć swoje umiejętności.

W zakresie oczekiwań względem oferty kulturalnej, mieszkańcy sygnalizowali przede wszystkim chęć udziału w różnego rodzaju warsztatach rękodzielniczych i plastycznych. Mile widziane są również wycieczki krajoznawcze i wyjazdy do teatru, na kabaret lub koncert. Większość zebranych jest gotowa zapłacić ok. 100 złotych za bilet na komedię w teatrze. Jednak bilet na koncert w Rawie Mazowieckiej nie powinien kosztować więcej niż 30 złotych. Uczestnicy entuzjastycznie wyrazili się o propozycji zorganizowania mniejszego koncertu w Matyldowie. Zresztą integracyjny potencjał dotychczasowych spotkań przy ognisku przy budynku GOKu powinien być dalej rozwijany. Rozmówcy sami dostrzegają potrzebę dalszej integracji, która mogłaby towarzyszyć na przykład spotkaniom autorskim czy po prostu “na herbatce”. Wielu chętnych “na miejscu” może przyciągnąć również wspólne grzybobranie.

Poniżej prezentujemy sumę odpowiedzi uzyskanych w czasie zabawy animacyjnej “słoneczko”:

Imprezy i wydarzenia dobrze znane i lubiane:

- Kino plenerowe (2)
- Święto ziemniaka (2)
- Święto kolorowego pieroga
- Dni Rawy
- Dożynki
- Koncert muzyczny
- Występy zespołów ludowych
- Teatr
- Wieczór poetycki
- Wieczorne śpiewanie
- Rajd rowerowy
- Spływ kajakowy
- Grzybobranie
- Wycieczki krajoznawcze
- Dzień rodzinny
- Dzień kobiet
- Dzień dziecka
- Walentynki

Propozycje wydarzeń, których oczekują mieszkańcy:

- Szkolenie i pokazy z rękodzieła (na przykład garncarstwo, origami) (4)
- Wycieczka krajoznawcza (3)
- Grzybobranie (3)
- Teatr, wyjazd do teatru (2)
- Kabaret (2)
- Spotkania autorskie przy herbatce w celu integracji (2)
- Spotkania dla pań: moda, porady kosmetyczne, fryzjerstwo, kurs makijażu (2)
- Kurs wędkarstwa i zawody wędkarskie (2)
- Koncert muzyczny
- Piknik integracyjny
- Festyn dla dzieci

- Tradycje kulinarne, zioła, leki
- Spotkanie z dietetykiem
- Fitness
- Zabawy dla pań
- Karaoke
- Kurs tańca towarzyskiego
- Święto ziemniaka
- Spływ kajakowy
- Kino plenerowe
- Kurs wędzarnictwa
- Niedziela z bezą

Spotkanie fokusowo-animacyjne w Szkole Podstawowej w Boguszycach

Drugie spotkanie z młodzieżą szkolną odbyło się w Szkole Podstawowej w Boguszycach w dniu 04.05.2022. W spotkaniu fokusowo-animacyjnym wzięli udział uczniowie dwóch klas VIII miejscowej szkoły, czyli mieszkańcy Boguszyca, Garłowa, Starych Bylin, Zarzecza, Dziurdzioł, Zawad, Księżej Woli, Chrustów.

Młodzież nie definiowała GOKu w Matyldowie jako gminnej instytucji kultury, choć niektórzy potrafili określić/podać kilka wydarzeń, imprez, konkursów organizowanych przez miejscowy Ośrodek Kultury. Uczestnicy spotkania nie byli dobrze zorientowani w wydarzeniach odbywających się w innych częściach gminy, natomiast dobrze kojarzyły im się imprezy odbywające się na terenie miasta Rawa Mazowiecka, takie jak Dni Rawy Mazowieckiej czy Dożynki. Jeśli chodzi o zainteresowania młodzieży, zakres potrzeb i oczekiwań od lokalnej sfery kultury to wystąpiła spora paleta tematyczna, choć niektóre tendencje można pogrupować i jawią się jako najważniejsze, na przykład: zawody e-sportowe, spotkania autorskie (influencer, youtuber, znany aktor), koncerty określonych artystów, występy kabaretowe / stand-up, zajęcia taneczne (hip-hop, taniec nowoczesny). W czasie spotkania, w grupie rówieśniczej nie udało się dostrzec żadnego lidera, a przez to również potencjału do organizacji własnych inicjatyw.

Podobnie jak w przypadku wcześniejszych spotkań, posłużyliśmy się metodą “słoneczka” z poleceniem wypisania przez uczestników wszystkiego co w dotychczasowej ofercie kulturalnej się podoba, oraz tego czego brakuje. Poniżej rezultat badania:

Imprezy i wydarzenia dobrze znane i lubiane:

- Dni Rawy (4)
- Koncert charytatywny (4)
- Dożynki (3)
- Kino plenerowe (3)
- Dni Kolorów (3)
- Bieg patriotyczny (2)
- Konkurs o Marii Grzegorzewskiej
- Ostatki w Centrum Aktywności Kulturalnej
- koncerty
- odpust
- zlot samochodów
- Twórczość Stanisława Moniuszki

Propozycje wydarzeń, których oczekują mieszkańcy:

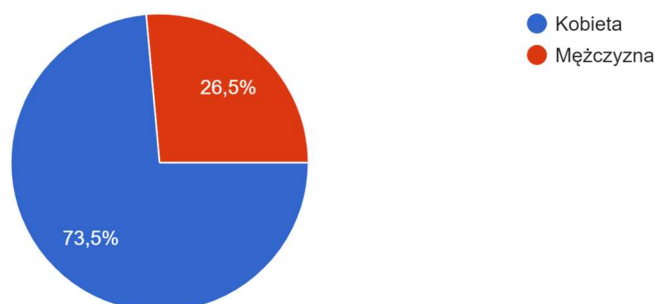
- koncert młodzieżowy (np. Young Leosi, Maty lub Arctic Monkeys) na zamku (4)
- zawody e-sportowe (3)
- spotkania ze sławnymi osobami (np. Tomaszem Ziętkiem, kadra narodową piłki nożnej, Robertem Makłowiczem) (3)
- Warsztaty Jogi lub tańca (2)
- Wycieczka (najlepiej 10 dniowa do Francji lub Hiszpanii lub do ZOO) (2)
- Triathlon nad zalewem w Rawie Mazowieckiej
- Bieg charytatywny
- Pokazy ogni
- stand up
- lot balonem

Charakterystyka respondentów badań ankietowych

Zanim przystąpimy do analizy kluczowych danych dotyczących zasobów i oczekiwań mieszkańców gminy w zakresie kultury, zwróćmy uwagę na przekrój osób, które wzięły udział w naszym badaniu. Łącznie ankietę wypełniło 155 osób, z czego większość, bo aż 74% stanowiły kobiety. Strukturę płci naszej diagnozy obrazuje poniższy diagram.

M1. Proszę podać swoją płeć

155 odpowiedzi

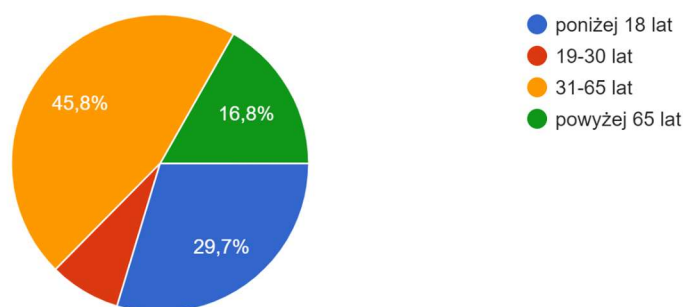

Nie stanowi to zaskoczenia, zważywszy na fakt, że to kobiety tworzą trzon kół gospodyń wiejskich, mają przewagę liczebną w organizacjach pozarządowych i częściej są lokalnymi liderkami, by wymienić tylko niektóre grupy, które brały udział w naszych spotkaniach fokusowych.

Jeśli chodzi o przedziały wiekowe, to najliczniejszą część respondentów stanowiły osoby w wieku w wieku produkcyjnym, 53,5%. Młodzież szkolna to niecałe 30% badanych, a odsetek seniorów wśród ankietowanych wyniósł prawie 17%.

M2. Proszę określić swój wiek

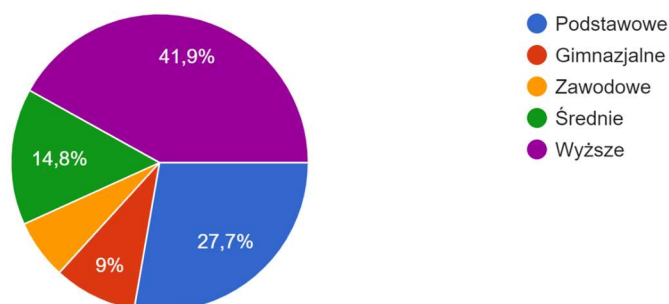
155 odpowiedzi

Największą część naszych respondentów stanowiły osoby o wykształceniu wyższym, 42%. Kolejną liczną grupę stanowiły osoby po szkole podstawowej (prawie 28%). Przewaga liczby osób z wykształceniem podstawowym nad odsetkiem ankietowanych o wykształceniu średnim (15%) i zawodowym (ok. 7%) wynika z faktu, że 30% wszystkich badanych stanowiła młodzież szkolna.

M3. Proszę określić swoje wykształcenie

155 odpowiedzi

Naszych rozmówców poprosiliśmy o określenie własnego związku z gminą Rawa Mazowiecka. Ponad 60% ankietowanych mieszka tu od dziecka, prawie 10% przeprowadziło się przed ukończeniem 18 roku życia, a 26% zamieszkało tutaj będąc dorosłym. Sugeruje to, że większość respondentów jest już w pewnym sensie „wrośnięta” w lokalną społeczność, zna lokalną ofertę kulturalną oraz może mieć związane z nią konkretne oczekiwania.

M4. Jak długo mieszkasz w gminie Rawa Mazowiecka?

148 odpowiedzi

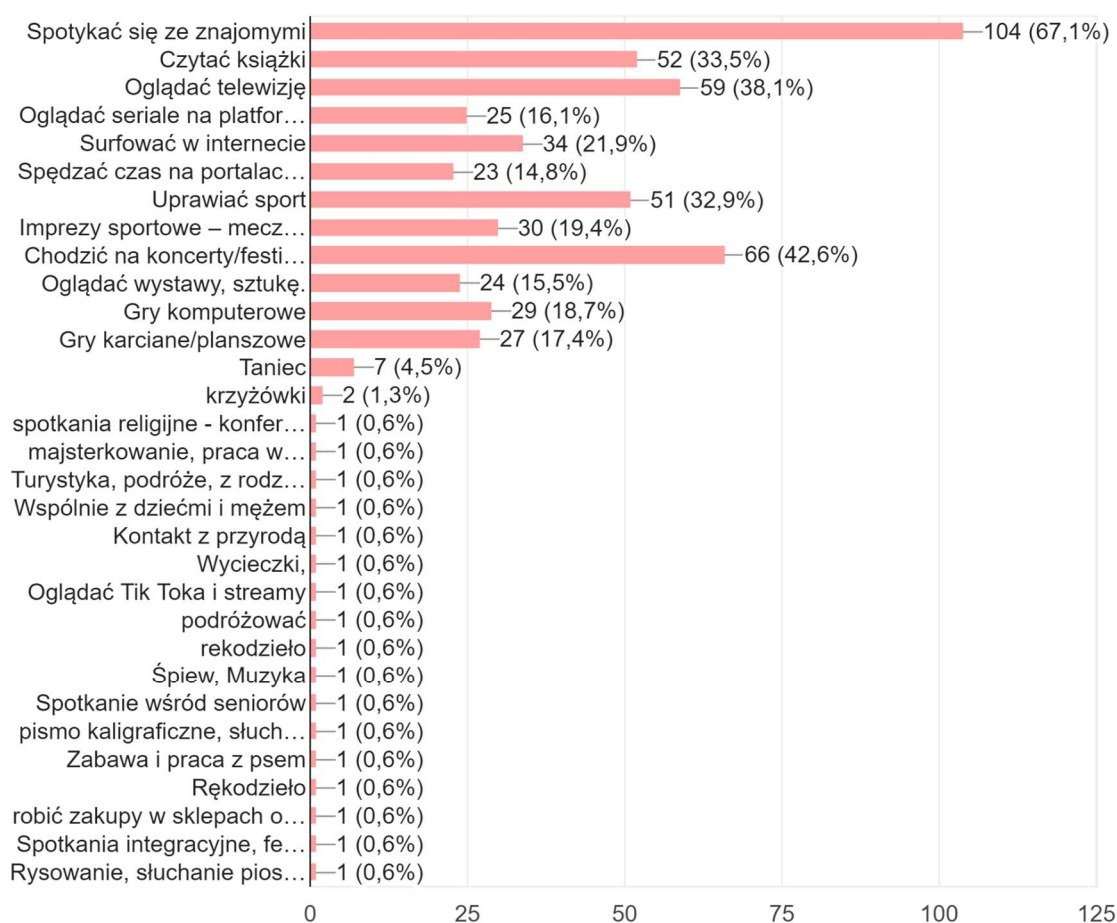

Analiza wyników ankiet - uczestnictwo w kulturze

Badania ilościowe rozpoczęliśmy sondażem na temat preferencji w sposobie spędzania czasu wolnego. Respondenci mogli wybrać dowolną liczbę odpowiedzi, lub dodać własną, której nie było w formularzu. Rezultaty widać na poniższym wykresie:

1. Jak najbardziej lubisz spędzać wolny czas? (Można wskazać dowolną liczbę odpowiedzi).

155 odpowiedzi

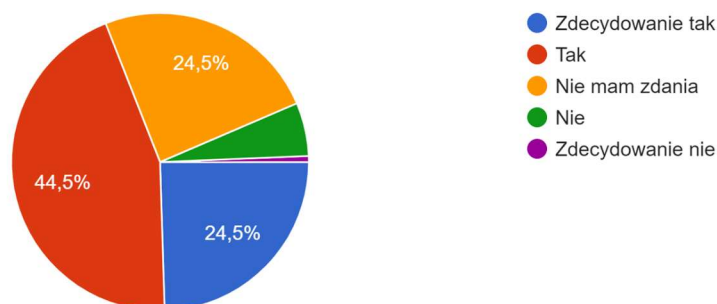
Zdecydowanym liderem wybieranych odpowiedzi jest spotkanie się ze znajomymi (67%). Drugie miejsce przypadło chodzeniu na festiwale, koncerty (prawie 43%), choć warto zauważyć, że ta odpowiedź ma już o 24% mniej głosów, niż wybierana najczęściej. W wyborach z pułapu 30% króluje odpowiedź “oglądanie telewizji” (38%), a podobną ilość głosów zdobyło czytanie książek (33%) i uprawianie sportu (33%). Dalej plasują się

odpowiedzi z zakresu 15% do 25%, którymi są: surfowanie w internecie (22%), uczestnictwo w imprezach sportowych (19%), granie w gry komputerowe (19%), gry karciane i planszowe (17%), oglądanie seriali na platformach streamingowych (16%), chodzenie na wystawy i oglądanie szeroko rozumianej sztuki (15%) oraz spędzanie czasu na portalach społecznościowych (15%). Najrzadziej wybieranymi odpowiedziami był taniec (4%) oraz rozwiązywanie krzyżówek (1%). Wśród odpowiedzi niestandardowych, troje respondentów wskazało rękodzieło i majsterkowanie jako ulubioną formę spędzania wolnego czasu. Resztę stanowią pojedyncze odpowiedzi.

Z perspektywy naszej diagnozy uwagę przykuwają wysokie pozycje spotykania się ze znajomymi oraz udziału w koncertach, festiwalach, występach jako deklarowanych ulubionych formy spędzania czasu wolnego. Taki sposób spędzania wolnego czasu sugeruje chęć uczestnictwa w kulturze „poza domem”, a także wymaga dostępu do odpowiedniej oferty. Jak zatem przedstawia się stosunek respondentów do dotychczasowych wydarzeń kulturalnych na terenie Gminy Rawa Mazowiecka?

2. Czy lubisz uczestniczyć w wydarzeniach kulturalnych organizowanych w okolicy?

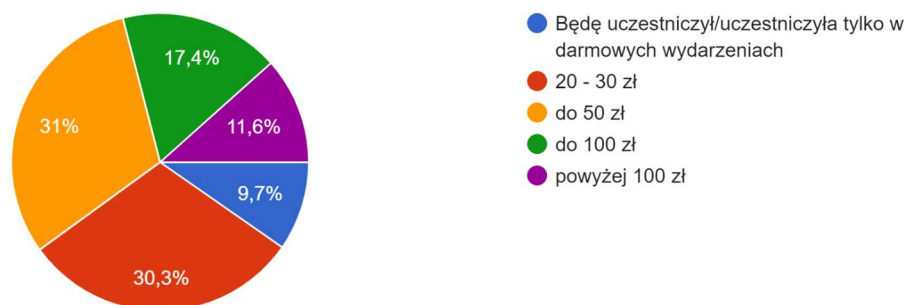
155 odpowiedzi

Ogółem, większość respondentów lubi uczestniczyć w imprezach i wydarzeniach organizowanych na terenie gminy. Jednak aż 25% ankietowanych nie ma zdania na ten temat, a około 10% wybrało odpowiedzi negatywne. Oznacza to, że miejscowa oferta wydarzeń może nie spełniać oczekiwań nawet jednej trzeciej pytanych. Lepsze dopasowanie oferty kulturalnej do oczekiwań potencjalnie może zatem przyczynić się do zwiększenia frekwencji na lokalnych wydarzeniach. Mając to na uwadze, warto zapytać jaką sumę pieniędzy byłiby w stanie zapłacić respondenci za udział w szeroko rozumianej kulturze. Odpowiedzi dostarcza diagram:

4. Ile orientacyjnie pieniędzy miesięcznie mógłbyś/mogłabyś przeznaczyć na udział w zajęciach artystycznych, koncertach, spektaklach teatralnych, kinie?

155 odpowiedzi

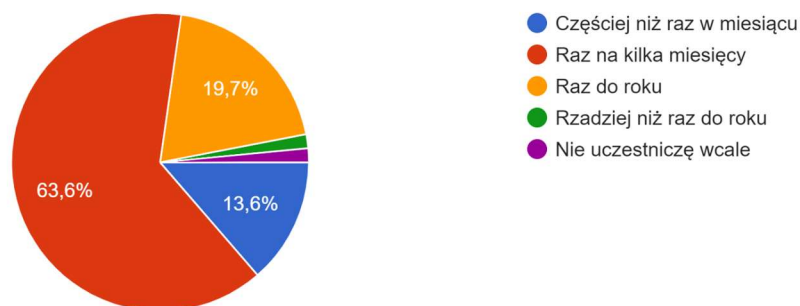

Jedynie 12% ankietowanych jest w stanie zapłacić ponad 100 złotych, 17% respondentów może wydać kwotę w granicach 100 złotych, a 31% może poświęcić maksymalnie 50 złotych na cele kulturalne. Podobną ilość odpowiedzi uzyskała możliwość wydatku około 20-30 zł (30% odpowiedzi). Prawie 10% respondentów badanych zadeklarowało chęć uczestnictwa wyłącznie w bezpłatnych wydarzeniach. W świetle wyników widzimy, że kwoty rzędu 20-30 złotych warto rozpatrywać jako graniczne. Jeśli koszt organizowanej imprezy przekroczy 30 złotych, hipotetycznie można spodziewać się utraty nawet 1/3 jej uczestników.

W naszej ankiecie zapytaliśmy respondentów o częstotliwość udziału w wydarzeniach kulturalnych (łącznie z wydarzeniami poza gminą Rawa Mazowiecka). Rozkład odpowiedzi prezentuje się następująco:

5. Czy często uczestniczysz w różnego rodzaju wydarzeniach kulturalnych na terenie gminy i poza nią? (koncerty, festyny, warsztaty, konkursy, wystawy, pokazy, itp.)

66 odpowiedzi

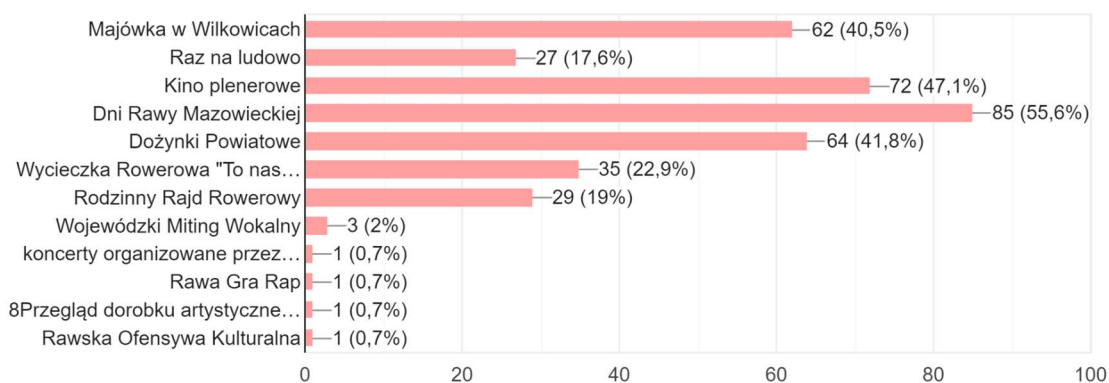

Najliczniej wybierana odpowiedź zakłada uczestniczenie w wydarzeniach kulturalnych raz na kilka miesięcy (prawie 64%). Druga często wybierana odpowiedź to już niecałe 20% głosów, które oznaczają sporadyczny udział w kulturze (jedynie około raz do roku). Warto zauważyć, że jest to wartość zbliżona do odsetka osób, które uczestniczą w kulturze często, bo przynajmniej raz w miesiącu (prawie 14%). Jedynie niewielki odsetek ankietowanych nie uczestniczy w kulturze wcale.

W kolejnym pytaniu zapytaliśmy o najbardziej atrakcyjne i wartościowe wydarzenia, które odbyły się lub odbywają się cyklicznie w okolicy gminy Rawa Mazowiecka. Poprosiliśmy każdego respondenta o wybór trzech zdaniem najważniejszych wydarzeń.

6. Które z niżej wymienionych cyklicznych imprez kulturalnych, które odbywają lub odbywały się w okolicy uważasz za najbardziej wartościową? Zakreśl max 3 najbardziej atrakcyjne wydarzenia.

153 odpowiedzi

Na pierwszym miejscu zdecydowanie Dni Rawy Mazowieckiej (prawie 56%), które są największą cykliczną imprezą w mieście Rawa. Niewiele niższy wynik (47%) przypada na kino w plenerze, które było organizowane przez Gminny Ośrodek Kultury. Podobnie w pułapie około 40%, z jednej strony Dożynki powiatowe (42%), z drugiej gminna Majówka w Wilkowicach (40%). Wiele głosów zebrało też "Raz na ludowo" (18%), która tak jak Majówka w Wilkowicach, jest imprezą miejską opartą o kulturę ludową. Dużą popularnością cieszą się też organizowane w gminie wycieczki rowerowe, które zdobyły łącznie ponad 42% odpowiedzi.

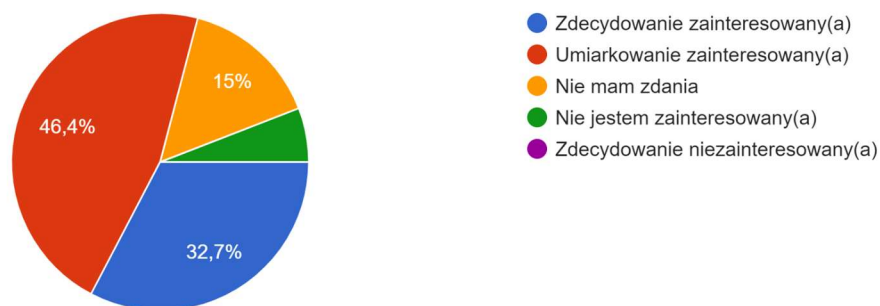
Warto w tym miejscu przywołać też wyniki mini-ankiety, która została przeprowadzona w namiocie promocyjnym projektu Rawskie Inicjatywy Lokalne podczas Majówki w Wilkowicach w dniu 15.05.2022. Jedno z pytań sondażu dotyczyło wydarzeń kulturalnych, które najbardziej podobały się mieszkańcom do tej pory. Każdy, kto wyraził chęć udziału

w badaniu (ankiecie) mógł podać dowolną liczbę odpowiedzi. Wśród zebranych 41 ankiet najczęściej udzielanymi odpowiedziami były:

- Majówka w Wilkowicach – 26 odpowiedzi
- Festyny/pikniki rodzinne – 7 odpowiedzi
- Imprezy plenerowe – 4 odpowiedzi
- Kino plenerowe - 2 odpowiedzi

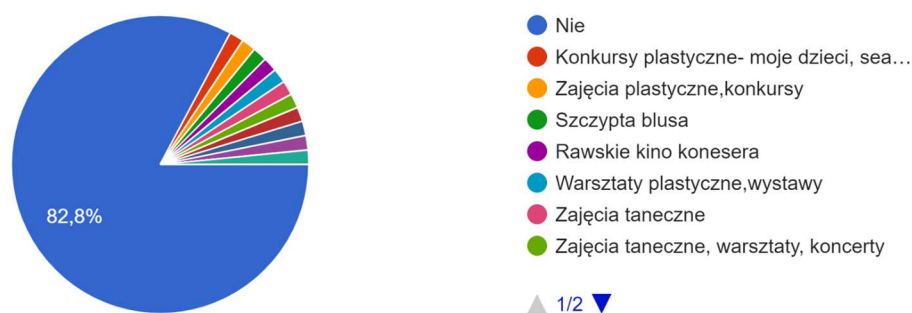
Miasto Rawa Mazowiecka stanowi punkt odniesienia dla gminy Rawa i okolicy - również kulturalnie. Stąd w ankiecie zawarliśmy pytanie o zainteresowanie wydarzeniami i ofertą kulturalną, odbywającymi się w samym mieście. Rezultat sondażu poniżej:

7. W jakim stopniu jesteś zainteresowany(a) wydarzeniami i ofertą kulturalną na terenie miasta Rawa Mazowiecka? (koncerty, festyny, warsztaty, ko...ajęcia taneczne, itp.) Prosimy zaznaczyć poniżej.
153 odpowiedzi

Rozkład odpowiedzi nie pozostawia złudzeń co do deklarowanej przez respondentów roli miasta Rawa w życiu kulturalnym gminy. Aż 80% ankietowanych interesuje się ofertą kulturalną Rawy Mazowieckiej. Obraz sytuacji problematyzuje jednak wynik kolejnego pytania o rzeczywiste uczestnictwo w kulturze w Rawie Mazowieckiej i tamtejszym Domu Kultury. Przede wszystkim, mniej niż połowa osób wypełniających ankietę dokonała jakiegokolwiek odpowiedzi (63 osoby, spośród 155). Po drugie, przyjrzyjmy się wykresowi:

8. Czy aktualnie korzystasz z oferty kulturalnej miasta Rawa Mazowiecka i tamtejszego Miejskiego Domu Kultury? (koncerty, festyny, warsztaty, konku...i tak, podaj w czym ostatnio brałeś/brałaś udział: 64 odpowiedzi

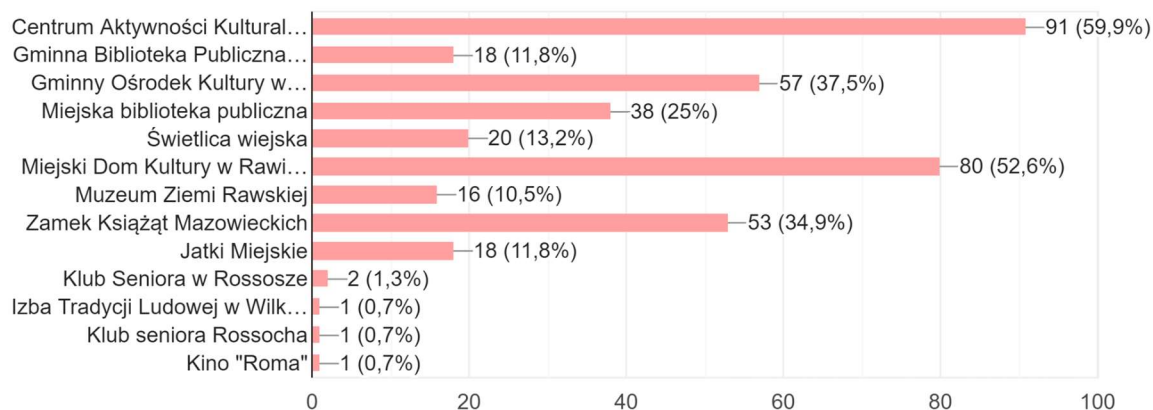

Aż 83% udzielonych odpowiedzi jest negatywnych. Pozostałe to nieliczne głosy świadczące o korzystaniu z oferty zajęć i wydarzeń Miejskiego Domu Kultury przez pojedyncze osoby. W świetle wyników z ostatnich trzech diagramów widzimy, że wśród mieszkańców Gminy wypełniających ankietę, najważniejszą ofertą kulturalną miasta są Dni Rawy Mazowieckiej, ewentualnie inne duże imprezy plenerowe. Udział w mniejszych przedsięwzięciach i zajęciach oczywiście pojawia się, ale nie posiada wysokich wskaźników.

W naszej ankiecie zadaliśmy również pytanie na temat korzystania z lokalnych instytucji kultury - zarówno w gminie jak i mieście Rawa Mazowiecka:

11. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy odwiedziłeś/odwiedziłaś któreś z następujących miejsc, gdzie prowadzona jest działalność kulturalna?

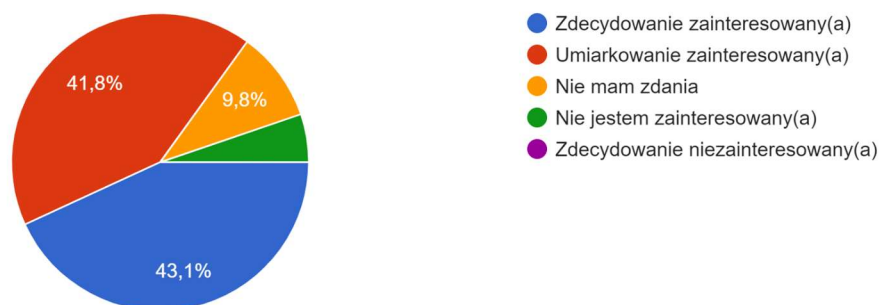
152 odpowiedzi

Centrum Aktywności Kulturalnej w Boguszycach jest zdecydowanie najczęściej odwiedzaną instytucją kultury wśród ankietowanych (60% osób odwiedziło CAK w ciągu ostatniego roku). Drugie miejsce przypadło Miejskiemu Domowi Kultury w Rawie Mazowieckiej (53% pytanych było tam w ciągu ostatnich 12 miesięcy), a trzecie Gminnemu Ośrodkowi Kultury w Matyldowie, który został wybrany przez ponad 37% ankietowanych. Sporą popularnością cieszy się Zamek Książąt Mazowieckich w Rawie Mazowieckiej (35%), jednak Jatki Miejskie i Muzeum Ziemi Rawskiej odwiedziło już niewiele ponad 10% ankietowanych. W ciągu ostatniego roku więcej pytanych odwiedziło Miejską Bibliotekę w Rawie (25%) niż którąś z gminnych placówek bibliotecznych (12%).

Mając na uwadze dotychczasowe spostrzeżenia, warto dowiedzieć się co respondenci sądzą o potrzebie pojawienia się nowej oferty kulturalnej na terenie samej gminy Rawa Mazowiecka. Spójrzmy na wykres:

9. W jakim stopniu jesteś zainteresowany/zainteresowana pojawieniem się nowej oferty wydarzeń kulturalnych na terenie Gminy Rawa Mazowiecka? ...tem Rawa Mazowiecka) Proszę zaznaczyć poniżej.
153 odpowiedzi

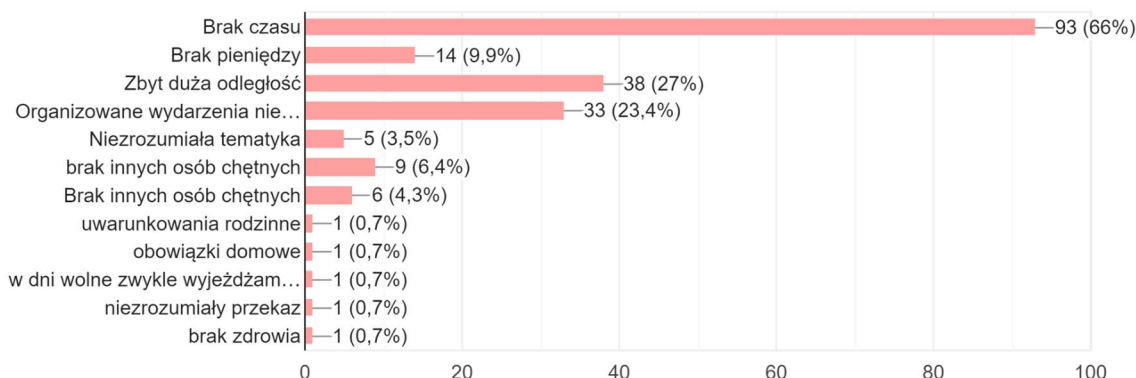

Wyniki warto rozpatrywać w korelacji z odpowiedziami na pytanie numer 2. Pytaliśmy w nim ankietowanych czy lubią uczestniczyć w lokalnych wydarzeniach. Zestawiając odpowiedzi na te pytania widzimy interesujące zjawisko. O ile 69% pytanych zdecydowanie lubi lub po prostu lubi uczestniczyć w kulturze lokalnie, to zdecydowanie zainteresowanych lub zainteresowanych miejscowymi wydarzeniami jest aż 85% badanych. Około 16 procentowa „rozbieżność” pomiędzy chęcią udziału, a satysfakcją z uczestnictwa w lokalnej kulturze może świadczyć o potrzebie wyjścia naprzeciw oczekiwaniom społeczności lokalnej oraz zaproponowania oferty bardziej zróżnicowanej oraz wyższej jakości niż dotychczas.

W kolejnym pytaniu zapytaliśmy o powody, dla których respondenci nie biorą udziału w wydarzeniach kulturalnych. Można było wybrać maksymalnie dwie odpowiedzi lub dopisać własną:

10. Jeśli nie uczestniczysz w wydarzeniach kulturalnych, proszę podać powody dlaczego (max 2 odpowiedzi):

141 odpowiedzi

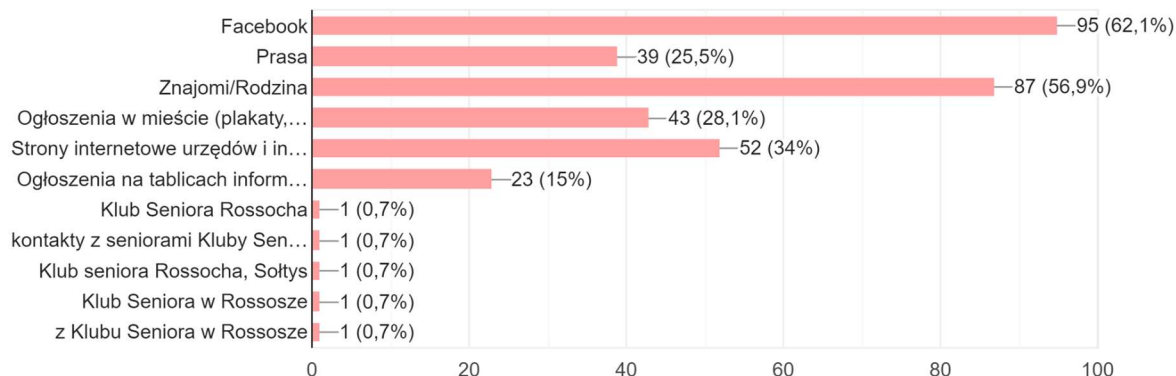

Najwięcej głosów uzyskała typowa odpowiedź: brak czasu (66%). Najciekawiej przedstawia się rozkład kolejnych często wybieranych odpowiedzi; zbyt duża odległość jest przeszkodą dla 27% pytanych, a nie odpowiednia tematyka zniechęca 23% mieszkańców. Tak więc lokalizacja wydarzenia oraz jego charakter należy uznać do kluczowych czynników, które wpływają na sukces, bądź porażkę organizowanego przedsięwzięcia. Co ciekawe brak pieniędzy stanowi przeszkodę dla respondentów tak samo często jak brak innych osób, z którymi można by wziąć udział w wydarzeniu (około 10% w przypadku obu odpowiedzi).

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom dotyczących działalności kulturalnej, warto wiedzieć w jaki sposób dotrzeć z informacją do jak największej grupy odbiorców i potencjalnych uczestników planowanego wydarzenia. Dlatego nasza ankieta zawierała pytanie o najważniejsze źródła wiadomości o lokalnych wydarzeniach kulturalnych. Wykres na kolejnej stronie:

16. Skąd czerpiesz informacje o wydarzeniach kulturalnych w najbliższej okolicy?

153 odpowiedzi

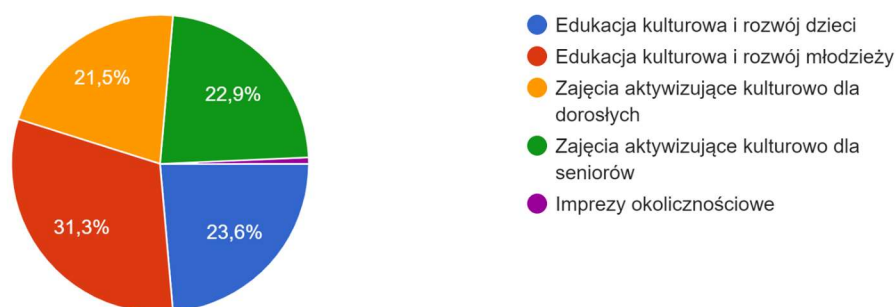
Liderem jest portal społecznościowy Facebook, z którego wiadomości czerpie 62% badanych. Od rodziny i znajomych dowiaduje się 57% ankietowanych. W dużo mniejszym zakresie, źródłem informacji o bieżących wydarzeniach kulturalnych są strony internetowe urzędów i instytucji (34%). Uwagę zwraca nadal duża rola ogłoszeń w przestrzeni publicznej (plakaty, ulotki), z których informacje czerpie 28% respondentów, podobnie w przypadku lokalnej prasy (25%). Ogłoszenia na tablicach informacyjnych okazały się najmniej przydatne, choć 15% osób zadeklarowało je jako istotne źródło informacji.

Analiza wyników ankiet - oczekiwań w zakresie wydarzeń kulturalnych

Szczegółowe pytania dotyczące oczekiwań wobec oferty kulturalnej w gminie zadawaliśmy przede wszystkim w trakcie spotkań fokusowych, jednak również w ramach ankiet staraliśmy się zidentyfikować obszary, które wymagają uwagi w tej kwestii. W sondażu zapytaliśmy, która grupa wiekowa, zdaniem respondentów, powinna być głównym adresatem działań edukacyjnych i aktywizujących w zakresie kultury. Wyniki opisuje graf kołowy:

12. Czy chciałbyś/chciałabyś, aby w Twojej okolicy zostało podjęte któreś z niżej wymienionych działań? Wybierz jedno najważniejsze dla Ciebie:

144 odpowiedzi

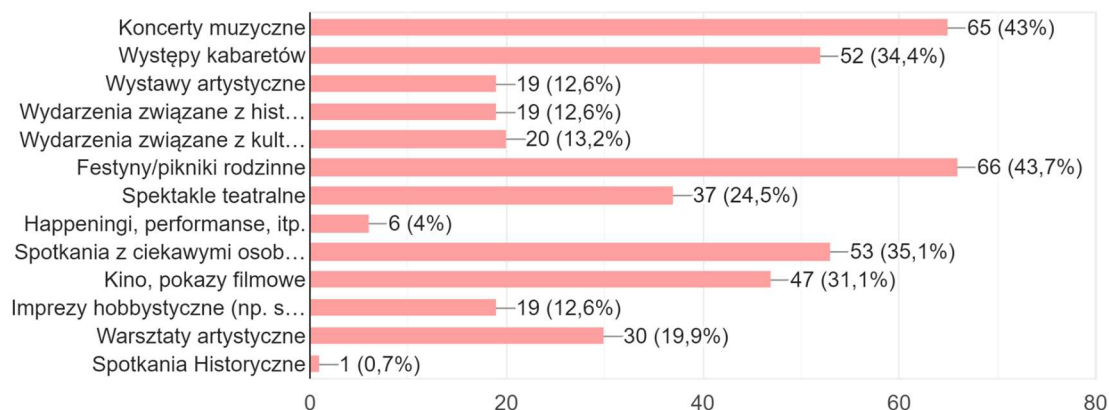

Co ciekawe, rozkład odpowiedzi jest dosyć równomierny. Najczęściej wybierano edukację kulturową i rozwój młodzieży (31%). Pozostałe grupy wiekowe, do których powinny być adresowane działania kulturotwórcze zebrały wszystkie po około 22% głosów ankietowanych.

Inne ważne pytanie naszej ankiety dotyczyło bezpośredniego wskazania przez respondenta rodzaju wydarzeń, które powinny częściej odbywać się na terenie gminy Rawa Mazowiecka. Pytanie miało charakter półotwarty, czyli zawierało szereg opracowanych przez nas gotowych odpowiedzi (z których wypełniający ankietę mógł zaznaczyć w sumie do trzech), a także można było wpisać własną propozycję w wyznaczonym miejscu. Wynik badania na wykresie:

14. Jakich działań/wydarzeń w Twojej opinii powinno odbywać się więcej w naszej gminie? (Proszę wybrać maksymalnie 3 odpowiedzi)

151 odpowiedzi

Przede wszystkim, prawie nikt nie wpisał własnych odpowiedzi. Predefiniowane propozycje wyczerpały większość oczekiwań ankietowanych. Najwięcej ankietowanych chce więcej koncertów muzycznych oraz festynów i pikników rodzinnych (*ex aequo* 43%). Pułap odpowiedzi na poziomie 30% - 35% zajęły kolejno: spotkania z ciekawymi osobami, występy kabaretów oraz kino i pokazy filmowe. Na chęć oglądania spektakli teatralnych zwróciło uwagę 25% respondentów, a 20% chciałoby wziąć udział w szeroko rozumianych warsztatach artystycznych. Mniej licznie, choć dość równomiernie oddawano głosy na: wystawy artystyczne, wydarzenia związane z historią i kulturą ludową oraz imprezy hobbystyczne (wszystkie około 13% głosów ankietowanych).

Powyższe wyniki warto uzupełnić o odpowiedzi zebrane podczas mini-sondażu przeprowadzonego podczas tegorocznej Majówki w Wilkowicach. Na kartach zebranych 41 ankiet, na pytanie o potrzeby i oczekiwania mieszkańców uzyskano następujące odpowiedzi. W poniższym zestawieniu prezentujemy najczęściej powtarzające się i najbardziej istotne dla naszej diagnozy:

- Koncerty muzyczne – 12 odpowiedzi (wśród nich szczegółowe dotyczące mile widzianych artystów lub gatunku muzycznego. Pojawili się tu między innymi: Sławomir, muzyka poważna, Sylwii Grzeszczak, muzyka rap, hip-hop, disco polo).
- Wydarzenia dla dzieci i młodzieży/festyny i pikniki rodzinne – 9 odpowiedzi

- Warsztaty rękodzieła – 6 odpowiedzi (wśród których pojawiły się szczegółowe informacje dotyczące charakteru lub rodzaju warsztatów: dla młodzieży, szydełkowania, tkackie)
- Występy kabaretowe – 3 odpowiedzi
- Wystawa rękodzieła – 2 odpowiedzi
- Wydarzenia folklorystyczne – 2 odpowiedzi
- Miejsca gier (np. bilard) – 2 odpowiedzi.

Analiza wyników ankiet - diagnoza zasobów i potencjałów

W ramach przeprowadzania ankiet on-line oraz papierowych chcieliśmy zorientować się jaki potencjał drzemie w mieszkańcach gminy Rawa, a także rozpoznać zasoby, które można uwzględnić planując działalność kulturalną. Ta część ankiety miała charakter otwarty i składała się z serii pytań, na które można było odpowiedzieć pisemnie własnymi słowami. Na kolejnych stronach prezentujemy treść pytań oraz odpowiedzi jakie uzyskaliśmy. Jeśli w sondażach pojawiły się dwie lub więcej identycznych odpowiedzi, umieściliśmy je na górze listy i opisaliśmy odpowiednią liczbą w nawiasie.

Czy zajmujesz się twórczością ludową, rękodziełem, itp. Jeśli tak, czym dokładnie?

- prowadzę zespół ludowy
- maluję obrazy
- papieroplastyka
- rękodzieło - scrapbooking
- rzeźbiarstwo
- szydelko
- szydelko i papierowa wiklina
- szydełkowanie i ozdoby świąteczne
- robię palmy, stroiki, wianki
- robię lalki, mydelka, świecezki, biżuterię

Uprawiasz jakieś sztuki wizualne? Fotografia artystyczna, malarstwo, rzeźba, itp.? Jeśli tak, proszę podać co dokładnie?

- akwarele
- rysowanie
- malarstwo
- malarstwo, rzeźba, pisanie
- decoupage i powertex
- malowanie, fotografia jak był na to czas
- fotografia, rysowanie
- fotografia podróżnicza
- czasem nagrywam telefonem filmy na łonie natury: las, łąki, rzeka, ptaki, zwierzęta, kwiaty i inne krajobrazy
- foto i filmy z drona

Czy piszesz poezję, prozę, a może prowadzi internetowy blog? Jeśli tak, co dokładnie?

- piosenki

- piszę
- piszę biografię
- prowadzę stronę na FB placówki oświatowej
- trochę piszę poezję
- blog o podróżach

Śpiewasz lub grasz na instrumencie muzycznym? A może grasz w zespole? Jeśli tak, opisz swoje muzykowanie:

- śpiewam (2)
- śpiewam i gram na mandolinie (2)
- czasem śpiewam w domu przy muzyce płynącej z radia
- od 11 lat śpiewam w zespole muzycznym przy dużym kościele w Rawie Mazowieckiej
- śpiewam w zespole ludowym
- śpiewam z małymi dziećmi w ramach zajęć w pracy

Czy masz jakieś inne zainteresowania, hobby, którymi można się podzielić z innymi?

- działalność edukacyjna i terapeutyczna z dziećmi
- florystyka
- genealogia
- lubię amatorsko fotografować i wykonywać różne prace z rękodzieła
- maluję obrazy, rzeźbię, piszę książki
- motoryzacja
- papierowa wiklina
- rodzinne muzykowanie
- skateboard
- słucham muzyki
- uprawa ogródka przy domu
- zajęcia dla dzieci i młodzieży z zakresu piłki siatkowej (tytuł trenera PZPS)
- bieganie
- czytanie książek
- gry komputerowe
- grzybiarstwo i wędkarstwo
- jazda rowerem, spacery
- pismo kaligraficzne
- piłka nożna
- podróże, poznawanie świata
- projektowanie pomieszczeń, ogrodów, pomieszczeń, budowanie mebli
- robótki na drutach, szydełku
- sport
- strzelectwo
- śpiewanie

Czy znasz lokalnych artystów i twórców? Jeśli tak, proszę wymienić takie osoby.

- Zofia Sujka z Wilkowic (14)
- Bogumiła Król - malarstwo (12)
- Janina Kwiatkowska z Wilkowic (8)
- Zofia Łysakowska (6)
- Maria Hein (4)
- Mirosław Klimczak - muzyk, śpiew, instrumenty (2)
- Danuta Dębska
- Krystyna Dębska
- Kinga Misztal
- Monika Grzyb
- Beata Aleksandrak
- Beata Filipczak
- Gminne zespoły ludowe
- Zespół Linkowiaczy
- Zespół Wilkowiec
- KGW Wilkowice
- Wioska różana i piękne róże, wioska mchu i paproci i wyroby drewniane Lawędówka

Czy znasz kogoś z najbliższego otoczenia, kto ma ciekawe zainteresowania, którymi mógłby się podzielić? Jeśli tak, proszę wymienić takie osoby.

- Klub seniora w Rossosze (3)
- Bogumiła Król (2)
- Mirosław Klimczak (2)
- Magdalena Kobyłecka (2)
- Alan Kobierski
- Bożena Wahl - malarka
- Grzegorz Adamek
- Grzegorz Nowak
- Józefa Domańska z Zarzecza
- Kinga Stankiewicz z Rawy Mazowieckiej - pisze ikony
- Danuta Dębska
- Maria Grzyb
- Monika Grzyb z Boguszyca
- Maria Hein
- Kinga Misztal
- Kluby sportowe, piłka nożna
- Zofia Łysakowska
- Zofia Sujka
- Łukasz Kiedrzyński
- Sebastian Rudnicki z Żydomic - piękne auto Warszawa do ślubu

Wnioski i rekomendacje

Na podstawie całości procesów badawczych i analizy danych możemy wyciągnąć wnioski kluczowe dla diagnozy zasobów i oczekiwań w zakresie kultury w Gminie Rawa Mazowiecka oraz zaproponować rekomendacje.

Przede wszystkim, pomimo już kilkuletniej działalności GOKu w Matyldowie, gmina Rawa nie posiada jako takiego centrum kulturalnego. Rozdrobnienie wsi na terenie dużego terenu gminy wokół odrębnego miasta Rawa powoduje nieciągłość regionu oraz wielość, a nie jedność środowisk społecznych na tym obszarze. Każde miejsce, które odwiedziliśmy wykazuje odrębny potencjał, a lokalne społeczności inaczej stawiają akcenty w odniesieniu do swoich oczekiwań względem oferty kulturalnej. Wspólnym punktem odniesienia jest miasto Rawa Mazowiecka. Jednak fakt, że w każdym miejscu gminy znane są wydarzenia, przedsięwzięcia i oferta kulturalna miasta, nie przekłada się na wysoki stopień uczestnictwa w nich przez mieszkańców. Z kolei wydarzenia gminne są na ogół dobrze znane, lecz skupiają przede wszystkim osoby mieszkające najbliżej miejsca wydarzenia. Wyniki ankiet sugerują, że konieczność dojazdu i brak innych osób chętnych są ważnymi przeszkodami w uczestniczeniu w organizowanych wydarzeniach. Pokrywa się to z potrzebą integracji pomiędzy miejscowościami, którą sygnalizowali rozmówcy w czasie spotkań fokusowych, a także deklarowaną preferencją by lepiej zorganizować kilka mniejszych wydarzeń w gminie, niż jedno "centralne". Rekomendujemy właśnie tak planować wydarzenia kulturalne w gminie Rawa, wykorzystując tym samym infrastrukturę i potencjał środowisk rozsianych po jej terenie. Problem braku jedności tożsamości gminnej należy traktować nie jako przeszkodę, a jako potencjał i pomysł na kierunek działań społeczno-kulturalnych. W czasie rozmów mogliśmy usłyszeć, że mieszkańcy często nie są świadomi co dzieje się "u sąsiadów za miedzą" i nawet sami wpadali na pomysły co można zorganizować żeby taki stan rzeczy zmienić.

Wyniki badań ankietowych wskazują na to, że mieszkańcy lubią uczestniczyć w wydarzeniach kulturalnych organizowanych na terenie gminy. W sondażu sposobów spędzania czasu wolnego wysokie miejsca zajęły formy wymagające wyjścia z domu wraz ze znajomymi. Stąd nic dziwnego, że zwłaszcza wydarzenia plenerowe (kino, pikniki rodzinne, festyny rajdy rowerowe) cieszą się dużym powodzeniem. Można wnioskować, że wyjście naprzeciw społecznym oczekiwaniom w zakresie przedsięwzięć kulturalnych spowoduje zwiększenie frekwencji wśród uczestników lokalnych wydarzeń. W wielu przypadkach

oczekiwania i lokalny potencjał mają szansę się uzupełniać. Na przykład część rozmówców deklarowała chęć udziału w warsztatach rękodzielniczych i plastycznych, a w diagnozie lokalnego potencjału ujawniły się osoby, które posiadają takie umiejętności.

Kultura ludowa to kolejny obszar, który warto uwzględnić w planowaniu wydarzeń kulturalnych. Większości rozmówców doskonale znane są lokalne zespoły ludowe, których potencjał należy podtrzymywać i wykorzystywać w wymiarze krzewienia umiejętności tanecznych jak i wokalnych, zwłaszcza wśród młodzieży.

Zdaniem większości ankietowanych to głównie młodzież powinna być adresatem oferty kulturalnej gminy (10% przewagi ponad stosunkowo równomierny rozkład głosów co do pozostałych grup wiekowych). Ten obszar wymaga szczególnej uwagi i refleksji nad planowanymi przedsięwzięciami. Z naszych spotkań i ankiet wynika, że dzieci i młodzież nie są zainteresowani ofertą kulturalną gminy i miasta, lub nie mają zdania na jej temat. Częściej niż respondenci innych grup wiekowych, na pytanie o powód nieuczestniczenia w kulturze wybierali odpowiedź “niezrozumiały przekaz” lub sygnalizowali brak pokrycia z ich zainteresowaniami. Wskazaniem kierunku działań względem tej grupy powinny być ich oczekiwania zarysowane w czasie spotkań fokusowych, na przykład: koncert młodzieżowy, spotkanie z youtuberem bądź znaną osobą, czy wydarzenia związane ze sportem.

Rozmówcy wszystkich grup wiekowych, a w szczególności seniorzy deklarowali chęć udziału w koncertach, spektaklach teatralnych i wycieczkach krajoznawczych. Mimo bliskości Rawy Mazowieckiej istnieje jednak spora odległość do większych ośrodków miejskich, co powoduje pewnego rodzaju wykluczenie w dostępie do tzw. kultury wysokiej. Dlatego też, zgodnie z oczekiwaniami rozmówców, należy organizować wycieczki i wyjazdy (do kina, teatru, na koncert, etc.), które będą w stanie choć w niewielkim stopniu zminimalizować deficyt w tym zakresie.

Oczywiście należy również pamiętać o odpowiedniej promocji planowanych imprez czy wydarzeń. Część rozmówców mówiąc o swoich oczekiwaniach, wymieniło pozycje, które już od znajdują się w ofercie kulturalnej gminy. Dlatego też niezależnie od zamierzonego przedsięwzięcia: jednorazowego wydarzenia, bądź zajęć cyklicznych, należy zadbać o skuteczne komunikowanie działań w kierunku społeczności lokalnej.

Bibliografia

Bauman Teresa

1998 *O możliwości zastosowania metod jakościowych w badaniach pedagogicznych*, [w:] *Zasady badań pedagogicznych*, Tadeusz Pilch, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.

Łobocki Mieczysław

2004 *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.

Pilch Tadeusz

1998 *Zasady badań pedagogicznych*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.

Urząd Gminy Rawa Mazowiecka

2007 *Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Rawa Mazowiecka na lata 2008 - 2013*

Urząd Gminy Rawa Mazowiecka

2015 *Strategia Rozwoju Gminy Rawa Mazowiecka na lata 2016 - 2022*

Urząd Gminy Rawa Mazowiecka

2020 *Raport o stanie gminy Rawa Mazowiecka za 2020 rok*

Zugaj Leszek

2013 *Historia Administracji w gminie Rawa Mazowiecka*, Lublin.